

Türkiye'ye Zorunlu Göç Eden Toplulukların Uyum Süreçleri Üzerine Etnografik Durum Çalışması: Isparta İli Örneği

Suzan Duygu BEDİR ERİŞTİ* Rukiye BALTACI**

Atf için:

Bedir Erişti, S. D. ve Baltacı, R. (2022). Türkiye'ye zorunlu göç eden toplulukların uyum süreçleri üzerine etnografik durum çalışması: Isparta ili örneği. *Journal of Qualitative Research in Education*, 32, 128-160. doi: 10.14689/enad.32.1701

Öz: Araştırmanın amacı çoğunlukla Orta Doğu ve Afrika temelli olarak aldığı göç nedeni ile çok kültürlü bir yapıya sahip olan Isparta'nın kimi bölgelerindeki sığınmacı ailelerin ve çocukların göç sürecine, Türkiye'deki yaşamlarına, eğitim süreçlerine ve sosyal etkileşimlerine dayalı algılarını belirlemektir. Etnografik durum çalışması olarak desenlenen araştırma, Isparta ilindeki bir ilkokulda öğrenim gören öğrenciler ve öğrenci velileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın katılımcıları 12 çocuk ve 8 anneden oluşmaktadır. Araştırmanın verileri katılımcı gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, resimsel ifadeler ve dokümanlar aracılığı ile toplanmıştır. Elde edilen veriler araştırma süreci boyunca ve bütüncül olarak içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sığınmacı aileler göç sürecinde ve ilk geldikleri zamanlarda zorluklar yaşamışlar ve bu zorlukların bir kısmı zaman içinde aşılrsa da bir kısmı hala devam eder nitelik göstermiştir. Ancak genel olarak eğitimden memnuniyet dikkati çekmektedir. Bununla birlikte özellikle öğrenciler açısından elde edilen verilerde aile kavramının, yer-yurt kavramının ve sosyal uyum sürecinin yapılanmadığına ilişkin bulgular dikkat çekicidir. Süreçte önemli problemlerden biri de dildir. Dil aynı zamanda etkili kullanan sığınmacıların uyum sürecini kolaylaştıran bir etmen olarak da öne çıkmaktadır. Uyum sürecinde sığınmacı ailelerin çocukları ile birlikte yetişkin eğitimi de önemli bir gereksinimdir. Özellikle anneler açısından dil öğrenimi, kültürel farklılıklara uyum, sosyo- kültürel kuralları benimseme yaklaşımları uyum sürecine olumlu yansiyacak noktalar olarak öne çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sığınmacı öğrenciler, sığınmacı aileler, ilk öğretim, etnografik durum çalışması.

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
18.01.2022
Düzeltilme Tarihi:
17.08.2022
Kabul Tarihi:
30.09.2022

Makale Türü

Araştırma

© 2022 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

* Sorumlu Yazar: Anadolu Üniversitesi, Türkiye, sdbedir@anadolu.edu.tr

** Osmangazi Üniversitesi, Doktora Öğrencisi, Türkiye, rukiyebaltaci85@gmail.com

Giriş

Göç insanlığın varoluşundan günümüze kadar sürekli ve farklı biçimlerde gerçekleşmiş bir olgudur. Avcı toplayıcı dönemden, günümüz liberal iktisadi düzenine kadar gerçekleşen göçler toplumsal ve iktisadi dönüşümlerin birer sonucu olarak doğmuşlardır. Çok eskiden beri varolan bu olgu, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından küresel ölçekte ivme kazanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılan ülkelerin mekansal yeniden organizasyonu çoğunlukla kırdan kente şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle 1970'ler sonrasında gerçekleşen neoliberal dönüşümler, göç süreçlerinin de farklılaşması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Neoliberal dönüşümlerin sonucunda ise küresel yeni dünya düzenine eklenme girişimleri, uluslararası göçlerin daha öncelerde olmayan bir ivmeyle gerçekleşmesine sebep olmuştur. Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre 2019 yılında 271,6 milyon insan uluslararası göçmen durumundadır ve bu rakamın dünya nüfusuna oranı yüzde 3,5'tir (IOM Dünya Göç Verileri, 2020).

Göç kavramının sosyal ve toplumsal boyutu düşünüldüğünde farklı nedenlerle gerçekleştiği söylenebilir. Bu nedenler arasında ekonomik, savaş, sağlık, doğal afetler, küresel ölçekte iklim değişiklikleri ile ilgili boyutlar öne çıkmaktadır. Göç olgusu ile birlikte geçmişten günümüze farklı kültürler arası etkileşim, kültürlerin etkileşimine dayalı değişim, dönüşüm ve gelişim yaşanmıştır. Bu bağlamda göç hem toplumsal hem de bireysel kaynaklı olarak yer değiştirme, yerleşme ve kültürel uyum sürecini içermektedir (Yalçın, 2004). Kültürel uyumun göç edilen kültürü ve göç eden kültürü etkileyen bir çok bağlamı bulunmaktadır. Göç aynı zamanda kültürel çeşitliliği de içermektedir. Modern bağlamda göç tarihine baktığımızda ticari olarak sömürgeci Avrupa ülkelerinin sömürülen Afrika ve Asya ülkelerine yönelik göçü; sanayi dönüşümüne bağlı olarak Avrupa ülkelerinden Amerika kıtasına yönelik göç; günümüze kadar gelen mülteci ve zorunlu göç sürecini içeren sınırlı göç dönemi; sanayileşmiş ülkelerden post-sanayi ülkelerine göçü içeren dönem dikkati çeker (Kaya, 2018; Massey, 1994). Günümüzde Türkiye'de karşı karşıya olduğumuz göç süreci ise hem sınırlı göç hem de post-sanayi göçü çerçevesinde yorumlanabilir. Çünkü süreçte hem zorunlu göç kavramı öne çıkar hem de ekonomik güç bağlamında ivme kazanan bir özelliğe sahiptir (Sağlam & Kanbur, 2017; Parlak & Şahin, 2015). Elbette Türkiye'nin ekonomik koşullarının niteliği, işgücüne ilişkin olanakları, kültürlerarası etkileşime dayalı ılımlı politikası gibi nedenler Ortadoğu temelli göçü cazip hale getirmektedir.

Göçmen kabul eden ülkeler bağlamında dünya geneline baktığımızda Türkiye nüfus olarak ilk sırada yer almakta, göç nedenlerine dayalı olarak insani yardım boyutunda ise ilk yirmi ülke arasında yer almaktadır. Farklı ülkelerin katkıları ise dolaylı yoldan katkı boyutuna kalmaktadır. Evrensel ölçekte baktığımızda ise külfet paylaşımının dünya ülkeleri çerçevesinde eşit dağılım göstermediği açık ve nettir (AFAD, 2015). Türkiye'de farklı ülkelerin göç politikalarının ötesinde insan haklarına ilişkin öncelikler söz konusudur. Dünya ülkelerine baktığımızda 1951 sözleşmesi ile altı çizilen söylemler Batı ülkelerinde eyleme dönüşmediği görülmektedir. Özellikle uyum sürecinde uluslararası düzeyde bir sorumluluk paylaşımı kaçınılmaz görünmektedir. Türkiye göç sürecinde tek taraflı olmayan ve etkileşim içeren bir yapıyı benimsemektedir. Bu bağlamda uyum

dediğimiz noktada karşımıza hedef ve kaynak ülke bireylerinin karşılıklı uyumu çıkmaktadır. Ancak bu karşılıklı uyum sürecinde Türkiye'nin en önemli problemlerinden biri dildir. Birbirinden farklı dili konuşan çok büyük bir kitle söz konusu ve bu nedenle sosyal kabul dolayısı ile karşılıklı uyumda da sorunlar yaşanmaktadır (Kaya; 2018; Erdoğan, 2015). Göçmen çocuklar adına Türk eğitim sistemi içerisinde de çok boyutlu sorunlar söz konusudur. Göç eden topluluklar yapısal bağlamda entegrasyonda nispeten daha az sorun yaşarken sosyal bağlamda daha içine kapanık bir yapı ortaya koyduklarını söylemek olasıdır (Alkurt, 2016). Mülteci sosyal uyum politikasına dayalı hizmetlerin alınmasında geçici korunma kanunu kapsamında sağlık, barınma, ulaşım vb. yaşamsal gereksinimlerin yapısal olarak işleyişinden genellikle memnun olan göç toplulukları, sosyal olarak daha az çaba içerisine giren bir yaklaşımı benimsemektedirler.

Türkiye'de yerel politikalar zaman zaman öne çıkmaktadır. Bu noktada göç eden topluluklar içinde gençlere ve çocuklara yönelik meslek edindirme ve dil kursları, yetişkinlere yönelik yine dil ve nitelikli çalışma koşullarına yönelik farkındalık çalışmaları yer almaktadır (Doğan ve Gürbüz, 2018).

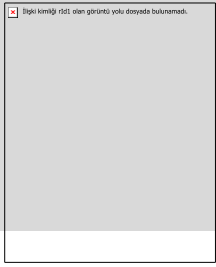
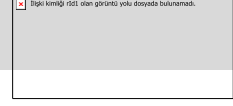
Antikçağdan beri zaman zaman uygulamaya konan zorunlu göç, 2000'li yıllarda oldukça yoğun bir şekilde gerçekleşmektedir. Doğal afetler veya savaşlar gibi insan eliyle oluşturulmuş felaketler neticesinde, ikamet ettikleri yerleşim yerinden kaçarak ya da sürgün edilerek başka bir yerde yaşamaya zorlanmış insanların sayısı son yıllarda oldukça artmıştır (Akşit, Bozok & Bozok, 2015). Buldukları tehlikeli durumlar neticesinde başka bir yere veya ülkeye sığınan kişilerin hukuksal statüleri mülteci kavramı altında tanımlanmaktadır. Bu bağlamda 1 Ocak 1951 tarihinde oluşturulan, Birleşmiş Milletler Mültecilerin Statüsüne Yönelik Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci tanımı "ırk, din, milliyet, siyasi görüş, belirli bir sosyal gruba mensubiyet sebebiyle korku duyan ve bu sebeple ülkesi dışında yaşamak zorunda bırakılan, ülkesinin korumasından yararlanamayan kimseler" olarak yapılmıştır. (Birleşmiş Milletler Göç Kurumu, 2020). Bu sözleşme mülteci kavramını taraf Avrupa ülkeleri ile sınırlandırdığı için mülteci kavramı Türkiye'deki zorunlu göç topluluklarını içermemektedir. Bu bağlamda bu toplulukları geçici koruma altındaki sığınmacılar olarak tanımlamak daha doğru bir ifadedir.

Çeşitli nedenler insanları doğdukları ve yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda bırakmaktadır. Bu nedenler iklim kaynaklı, ekonomik kaynaklı, siyasal kaynaklı, eğitim kaynaklı, beyin göçü ve emekli göçü olarak göçler farklı nedenlere dayandırılabilir (Aksoy, 2012). Son yıllarda Asya, Afrika ve Ortadoğu'da siyasal istikrarsızlıkların ve çatışmaların yaşandığı pek çok ülke bulunmaktadır. Yaşanan bu siyasal sorunlardan kaynaklı bu ülkelere zorunlu olarak göç eden insanların varış noktası ya da hedeflediği varış noktası Avrupa ülkeleri olmuştur. Türkiye bu yaşanan göç sürecinde kavşak ya da köprü olarak adlandırılabilir bir rol oynamaktadır. Mevcut durum değerlendirildiğinde, bazı koşullarda göçmenler tarafından hedef ülke olarak da seçilmektedir. Türkiye dünya genelinde sığınmacılara ev sahipliği yapma sürecinde göç eden insan sayısı bağlamında en yüksek orana sahip ülkedir. Türkiye'nin karşı karşıya olduğu göç yükü ülkenin altyapısı ve ekonomisi ile ilişkilendirilince hem sığınmacılar için hem de ülke için önemli sorun teşkil etmektedir (UNHCR, 2015). Çünkü Türkiye'de

çalışma, barınma, eğitim gibi koşullara ilişkin sağlıklı bir yapı oluşturabilmek göç eden kişi sayısı ile orantılı bir şekilde yapılamamakta ve bu bağlamda kontrolsüz göçün yükünü ağır bir biçimde yaşamaktadır. Avrupa ülkelerinin göç sürecindeki taraflı tutumu nedeni ile Türkiye Orta Doğu ve Afrika kaynaklı göç sürecinin sıkıntılarına dayalı uyum süreci problemlerini de yoğun bir biçimde yaşamaktadır.

Farklı bir ülkeden zorunlu nedenlerle başka bir ülkeye göç eden toplumlar bazı uyum süreçlerinden geçmektedir. Bu uyum süreci hukuki, ekonomik ve sosyo – kültürel olmak üzere üç boyutu içermektedir. Hukuki boyut, bireyin göç ettiği toplumdaki bireylerle aynı hukuki haklara sahip olmasını; ekonomik boyut, bireyin göç ettiği ülkede kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayabilecek düzeyde gelir getiren bir işe sahip olmasını; sosyo – kültürel boyut ise sosyal dışlanma ve ayrımcılık yaşamadan bireyin göç ettiği toplumla kültürel ve sosyal olarak kaynaşabilmesini ifade etmektedir (Fielden 2008'den akt. Yıldırımalp, İslamoğlu, İyem, 2017). Göçmen kitlenin ekonomik olarak göç ettiği toplumla bütünleşmesi üç açıdan değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi göçmenlerin göç ettiği ülkede geçimlerini sağlayacak herhangi bir işe sahip olmaları, ikincisi toplumun diğer emekçi kitleleriyle aralarında ücret farklılaşmasının olup olmadığı, üçüncüsü ise toplumda formal işler elde edebilmeleridir.

Yaşanan göç süreçleri, Türkiye özelinde 2010 yılından günümüze hızlı bir artış gösterdiğinden ve halen devam ettiğinden uyum ve uyum süreçleri de devam etmektedir. Hukuksal uyum süreci 2014 yılında yapılan yasal düzenlemelerle yapılandırılmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliğinin 26. maddesine göre (Geçici Koruma, 2014), ülkelerindeki savaş nedeni ile kitlesel akınlara Türkiye'ye gelen sığınmacılar Geçici Koruma altında Türkiye'de kalmalarına olanak sağlanmıştır. Geçici Koruma Kimlik Belgesi verilerek sağlık hizmetleri, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık hizmetleri sağlanabilmesi düzenlenmiştir. Ekonomik uyum ve bütünleşme süreçleri ise göç eden kitlenin sınıfsal karakterleri ile de yakından ilgilidir. Bu uyum sürecinde ise, üç aşamalı süreçten yalnızca birincisinin gerçekleştiği görülmektedir. Buna göre geçici koruma kanuna dayalı olarak şimdilik, çoğunlukla geçimlerini sağlayacak işler elde edebilmişlerdir; ancak göçmen olmayan kitle ile aralarında ücret farklılaşması devam etmektedir. Hukuksal düzenlemelerdeki kısıtlamalar bu toplulukların işgücü piyasasına erişimine de engeller getirmektedir. Bu durum çoğunlukla enformel sektörde istihdam elde etmeleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Şimşek (2018, s.380)'in Suriyeli sığınmacılar örnekleme ile yaptığı araştırmasına göre, çoğu kayıt dışı istihdamda çalışmak zorunda kalan sığınmacılar emek sömürsüne maruz kalmaktadırlar, uzun saatler çalışmaktadırlar, yetersiz ücret almaktadırlar ve sosyal güvenceleri yoktur. Uyum sürecindeki sosyo-kültürel ve toplumsal bütünleşme ise zamana bağlı olarak gerçekleşecek bir durumdur. Göç ederek Türkiye'nin çeşitli yerlerine yerleşen sığınmacılar uyum için, tıpkı iç göç süreçlerinde olduğu gibi bir topluluğa ait olmaya dayalı bir araya gelme biçimlerini tercih etmektedir. Yerleşilecek şehir ve semt seçiminde bu birliktelikler önemli bir yer tutmaktadır. Ancak yerleşik toplumla uyum süreçleri açısından, yerleşik toplumun bireyleri tarafından işgücü piyasasında ucuza çalışan, bu bakımdan ücretleri düşüren ve işlerini ellerinden alan, yapılan sosyal yardımlara yönelik

de kamu kaynaklarını paylaşmak zorunda kaldıkları kişiler olarak algılandıkları için toplumsal bütünleşme yavaş ilerlemektedir (Kaya, 2018).

Bu araştırmanın amacı, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden çeşitli sebeplerle ülkemize zorunlu göç eden sığınmacıların ve çocuklarının geldikleri ülkedeki yaşam koşulları ve uyum sürecine ilişkin görüşlerini ve bu sürecin eğitim ortamlarına yansımalarına ilişkin algılarını uyum süreci bağlamında ortaya koymaktır.

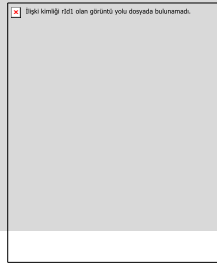
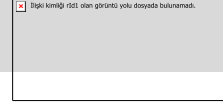
Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden etnografik durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmada etnografik temele dayalı olarak Türkiye'ye farklı Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden göç eden toplulukların uyum süreci sorgulanmaktadır. Etnografik yaklaşım kültürel bakış açısını temel alan sorgulamalar sergilemeyi olanaklı hale getirir (Hatch, 2002, s.21). Yine söz konusu araştırma araştırmacılardan birinin görev yaptığı okul ile sınırlıdır ve bu bağlamda durum çalışması niteliği taşımaktadır. Durum çalışması sürecinde sınırlı bir süreç ya da sosyal yapıya dayalı sorgulama öne çıkmakta iken etnografik durum çalışmasında kültürel uzantılara dayalı olgu ve olayları daha bütüncül ve derinlemesine analiz etme olanağı söz konusudur (Merriam, 2015). Creswell (2020, s.92), kültürel bir grubun nasıl çalıştığını açıklamak ve grubun karşılaşmakta olduğu güç, direnç, egemenlik gibi sorunların keşfedilmesi amacıyla yapılan araştırmalar için etnografik araştırma modelinin uygun olduğunu belirtmektedir. Bu araştırmada da çeşitli nedenlerle çeşitli ülkelerden Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan ailelerin bakış açıları, uyum süreçleri incelendiği için etnografik yaklaşım öne çıkmaktadır. Etnografik yaklaşım ile birlikte doğal ortama dayalı bir süreçte kültürel bağlamlar öne çıkarken durum çalışması bağlamında da o kültürel uzantıların içinde bulunulan durumu yorumlama sürecine yansımalarını içerir (Merriam, 2015; LeCompte & Schensul, 1999). Araştırmada Isparta ili içinde yer alan Şehit Sezgin Uludağ İlkokulu'ndaki sığınmacı öğrenciler ve öğrenci velilerinin Türkiye'deki yaşamları, eğitim süreçleri ve sosyal etkileşimleri bağlamında uyum süreçleri sorgulanmıştır. Uyum süreci çerçevesinde hem sosyal yaşam hem okul kültürü hem de akran ve aile etkileşimlerine ilişkin göstergeler göz önünde bulundurulmuştur. Bu noktada öğrencilerin ve velilerinin etnik kökenlerine dayalı yansımalarla birlikte var olan durum sorgulanmıştır. Bu bağlamda gözlem kültürel uzantılara ilişkin var olan durumu ortaya koyarken; uyum süreci bağlamında sorgulamalara zemin oluşturabilmek için görüşme, görsel analiz ve doküman analizi gibi veri toplama yaklaşımları işe koşulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, Isparta merkezde düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin yaşadığı bir mahallede bulunan Isparta Şehit Sezgin Uludağ İlkokulu'ndaki geçici koruma kapsamındaki sığınmacılardan oluşan veliler ve öğrencilerden oluşmaktadır. İletişim

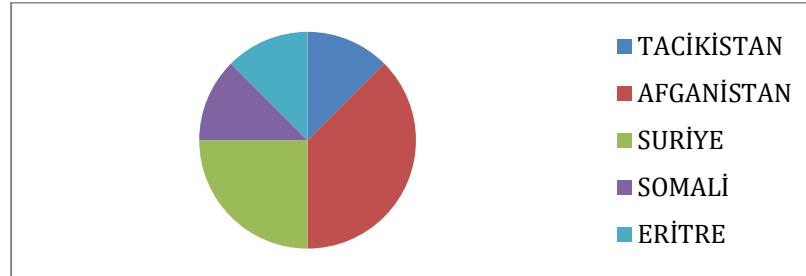

kurma sürecinde araştırmacılarından birinin söz konusu okulda kadın öğretmen olması nedeni ile çalışma grubu katılımcıları anneler ve bu okulda öğrenim gören çocuklarına dayalı olarak yapılanmıştır. Araştırma sürecinde yetişkin katılımcılardan kendileri ve çocukları adına izin alınmıştır. Düşük sosyo-ekonomik bir mahalle olmasından dolayı sığınmacı aileler bu mahallede çok yoğun bir şekilde barınmaktadır. Mahallede ve okulda çok kültürlü bir yapı söz konusudur. Okulda 133 Türk, 143 diğer uluslardan olmak üzere 276 öğrenci öğrenim görmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin 21'i Suriye'den, 3'ü Tacikistan'dan, 10'u İran'dan, 4'ü Irak'tan, 83'ü Afganistan'dan, 1'i Nijerya'dan, 13'ü Somali'den, 5'i Eritre'den, 3'ü Yemen'den göç etmişlerdir. Bu çerçevede araştırmada farklı ülkelerden toplam 8 kadın veli ve 12 öğrenci araştırma çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemine dayalı ölçüt örnekleme işe koşulmuştur. Bu bağlamda ölçüt sığınmacıların bir yıl ve üstünde bir süredir Türkiye'de yaşıyor olmaları; sığınmacıların çocuklarının ise Isparta Şehit Sezgin Uludağ İlkokulu'nda öğrenim görüyor olmaları ve iletişim kurabilmek bağlamında temel düzeyde Türkçe konuşabiliyor olmalarıdır. Çalışma grubunda yer alan Tacikistan uyruklu göç eden katılımcı, Orta Doğu üzerinden göç süreci ile Türkiye'ye ulaşmış olması kapsamında araştırmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya katılan sığınmacıların ülkelere göre dağılım özellikleri aşağıda verilmiştir.

Şekil 1.

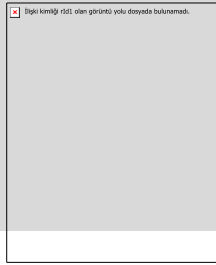
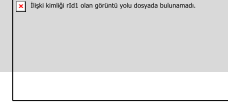
Katılımcıların Geldikleri Ülkelerin Dağılımı

Tablo 1.

Çalışma Grubundaki Ailelere İlişkin Özellikler

Kod	Köken	Türkçe Konuşabilme	Türkiye'de Zaman Dilimi	Geçirdiği	Türkiye'ye Kalıcı Olarak Yerleşme Fikri
K1	Tacikistan	Konuşabiliyor.	7 yıl		Kalıcıyım.
K2	Afganistan	Konuşabiliyor.	3 yıl		Vatandaşlık verilirse kalırım, yoksa Avrupa'yı denerim.
K3	Suriye	Başlangıç düzeyinde konuşabiliyor.	6 yıl		İlk fırsatta Suriye'ye dönerim.
K4	Afganistan	Konuşamıyor.	6 yıl		Tedavi için Amerika'ya kabul
K5	Suriye	Konuşamıyor.	5 yıl		Kalıcıyım.
K6	Afganistan	Konuşamıyor.	1 yıl		Kalıcıyım.
K7	Somali	Başlangıç düzeyinde konuşabiliyor.	7 yıl		Kalıcıyım.
K8	Eritre	Konuşabiliyor.	11 yıl		Kanada'ya geçme fikri

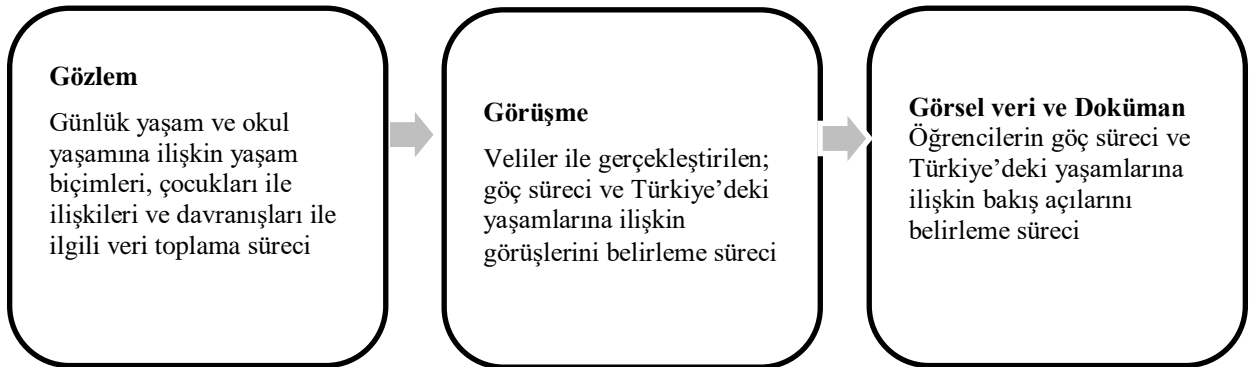
Veri Toplama Süreci

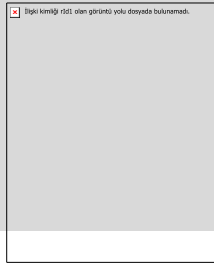
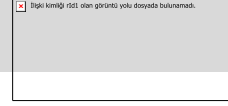
Bu araştırmada veri toplama sürecinde görüşme, gözlem, öğrenci resimleri yolu ile görsel veri ve görsel verilerin açıklanmasına dayalı doküman kullanılmıştır. Nitel araştırma sürecinde görüşmeler, gözlemler veya belge analizi gibi çoklu veri elde etme biçimleri hem veri çeşitlemesi hem de güvenilirlik açısından önemlidir (Merriam, 2015).

Araştırmada gözlem sürecini bölgedeki okulda öğretmenlik yapan araştırmacılardan biri gerçekleştirmiştir. Çünkü hali hazırda öğretmenlik yaptığı süreçte hem veli hem de öğrenciler ile iletişimi vardır. Bu çerçevede katılımcılığın yapılandırılması olanaklı hale gelmiş ve verilerin doğal ortam içerisinde elde edilmesi süreci yapılandırılabilmiştir. Katılımcı gözlem sürecinde sığınmacı aileleri, yaşam biçimlerini, tutumlarını doğal süreç içinde açıklama olanağını araştırmacılara vermiştir. Çünkü görüşülen sığınmacı aileler katılımcı gözlemcinin öğrencilerinin velileri olduğu için aralarında uzun bir sürece yayılmış olan bir güven ilişkisi söz konusudur. Görüşme, ailelerden imkanı olanlarla pandemi dolayısıyla çevrimiçi görüşme aracılığı ile, imkanı olmayanlarla ise okulda, katılımcı gözlemcinin sınıfında yürütülmüştür. Çevrimiçi ortam üzerinden yürütülen görüşmeler doğrudan çevrimiçi ortam aracılığıyla kaydedilmiş, sınıfta yürütülen görüşmeler ise kamera aracılığıyla kaydedilmiştir. Görüşmeler Aralık 2020’de 8 yetişkin katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Süreçte Türkçe bilen 3 veli ile doğrudan, Türkçe bilmeyen velilerden 3’ü ile çocukları aracılığıyla, 2’si ile de Türkçe bilen başka bir veli aracılığıyla görüşme gerçekleştirilmiştir. Resim yolu ile toplanan veriler için öğrencilerden Türkiye’deki yaşamları ile ilgili resim yapmaları istenmiştir. Yapılan resimler ile ilgili yine öğrenciler ile kısa görüşmeler yapılmış, resimlerindeki ayrıntılara ilişkin notlar alınarak bu bağlamda doküman oluşturulmuştur. Çocukların 9’u ile Türkçe konuşabildikleri için iletişim sürecinde problem yaşanmamış ancak çocuklardan 3’ü iyi Türkçe konuşamadığı ya da hiç bilmedikleri için konuyu anlayıp yansıtma sürecinde iletişim kopukluğu yaşanmıştır. Veri toplama süreci aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 1.

Veri Toplama Akış Süreci

Veri Analizi

Creswell (2020, s.182) nitel araştırmada veri analizi sürecini verilerin hazırlanması ve organizasyonu; verilerin kodlanması ve kodların temaya indirgenmesi; temaların da tartışma halinde sunulması olarak tanımlamaktadır. Bu araştırmada, önceden belirlenen temaların yanında elde edilen kodlar aracılığıyla yeni temaların da eklenmesi nedeniyle, tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri iki araştırmacı tarafından bağımsız ve ilişkişel olarak analiz edilmiştir. Araştırmacılardan birinin katılımcı öğrencilerin öğretmeni ve yetişkinlerin velisi olması nedeni ile uzun sürede etkileşime dayalı olarak toplanmıştır. Katılımcıların gönüllü katılımına ilişkin sözlü onam alınmış ve kayıt altına alınmıştır. Araştırmada etik yaklaşım çerçevesinde katılımcıların kod isimleri kullanılması önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu bağlamda araştırmada kod isimler kullanılmıştır.

İnandırıcılık ve Etik

Araştırmada geçerliğin sağlanmasına yönelik olarak yarı yapılandırılmış görüşme soruları iki alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Alan uzmanlarından biri göç konusunda araştırmalar yapmakta diğeri ise nitel araştırma paradigması çerçevesinde yetkinliği ile öne çıkmaktadır. Bu bağlamda hem kapsayıcılık hem de yapısal açıdan sorular incelenmiştir. Bu noktada görüşme sorularına ilişkin araştırmacılara verilen dönütlere dayalı olarak sorulara son hali verilmiştir. Araştırmada güvenirliliğin sağlanmasına dayalı olarak öğrenci velileri ile yapılan görüşmeler esnasında katılımcı izinleri alınarak kayıt alınmıştır. Veri analizi sürecinde resimlerin analizinde sanat eğitim alan uzmanları arası görüş birliğine dayalı olarak analizler gerçekleştirilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca öğrencilerden toplanan görsel verilerin güvenirliliğini artırmak adına görsel verilere ilişkin yine öğrencilerden doküman yolu ile veri elde edilmiş ve görsel verilere dayalı görüşleri belirlenmiştir. Son olarak ise yine verilerin güvenirliliği bağlamında verilerden elde edilen bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Katılımcı gözlem esnasında ise katılımcılık çerçevesinde yoğun bir etkileşim sağlanmıştır. Bu durum katılımcılara ilişkin kendi doğası içinde veri elde etmeyi olanaklı hale getirmiştir. Tüm bu süreçler Creswell'in de (2020, s. 179) vurguladığı gibi geçerlik ve güvenirlilik bağlamında işe koşulabilecek farklı yöntemler arasındadır. Aynı zamanda görüşme, gözlem, görsel veri, doküman gibi farklı veri toplama biçimlerinin işe koşulması veri kaynağı çeşitlenmesi bağlamında önemli bir noktadır (Patton, 2002). Katılımcıların öznel kimliklerini yansıtmamaya ilişkin kod isimler kullanılmış isimlerin kültürel karakteristiği bilinmediği için harflerle kodlama tercih edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde göç eden sığınmacı aileler ve çocuklarından gözlem, görüşme, görsel ve doküman yolu ile elde edilen bulgular temalara dayalı olarak sunulmuştur. Özellikle görsel veriler çocukların içinde buldukları durumu yansıtmaları bağlamında önem taşımaktadır. Görsel verilerin anlamlandırılması sürecinde çocuklar ile resimlerinde anlattıkları konular üzerine konuşulmuş ve gözlem notları alınmıştır. Çocukların

spontane çizimleri, yaşam algılarıyla ilgilidir ve onların iç dünyalarına ışık tutarak detaylı bilgiler verebilir (Yavuzer, 2000).

Göçmenlerin Ülkelerinden Göç Etmeye Neden Olan Etmenler

Katılımcılar kendi ülkelerindeki sorunlar çerçevesinde *“Göçe Neden Olan etmenler”* ana temasına dayalı olarak *“Savaş”, “Nitelikli eğitim olanağı”, “Parasız eğitim hakkı”, “Ekonomik nedenler”* alt temalarına dayalı görüş ortaya koymuşlardır. Bu nedenler vatanlarını terk ederek göç etmek zorunda kalmalarında önemli etmenlerdir.

Tablo 2.

Göçe Neden Olan Etmenler

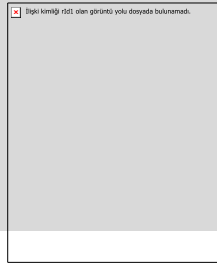
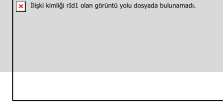
Tema	Alt tema	Katılımcılar
Göçün nedenleri	Savaş	K2; K4; K8
	Nitelikli eğitim olanağı	K1; K2; K6
	Parasız eğitim hakkı	K1; K6
	Ekonomik nedenler	K1

Katılımcıların yoğunlukla vurguladıkları neden olarak *“Savaş”* alt teması karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılardan K2 *“İlk önce diyordum ki keşke kendi vatanımızda kavga olmasaydı, oraya gitseydim...”* demektedir; K4 *“Burası daha iyi. Orada savaş vardı.”* cümlesi ile savaşın önemli bir neden olduğuna vurgu yapmakta; K8 *“Etiyopya da Eritre de aynı memleket. Sonra savaştı. Ondandır problem.”* sözleri ile kendi ülkesindeki savaş problemini öne çıkarmaktadır. K8 ayrıca göç ettiği başka bir ülkeyi neden terk ettiğini de yine *“Savaş”* alt teması çerçevesinde *“İsrail Liveron’la problem. Savaş yapıyorlar. Ondandır kaçtım ben.”* cümlesi ile açıklamıştır.

Katılımcılar ilticiya bir neden olarak da kendilerinin ve çocuklarının ülkelerinde eğitim alamadıklarını göstermişlerdir. K1 hem *“Nitelikli eğitim olanağı”* temasına dayalı olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: *“Diyoruz her şeyleri olsun diye. Kendimiz okumadık, bunlar okusun diye hareket ediyoruz...”*. K6 ise hem *“Nitelikli eğitim olanağı”* hem de *“Parasız eğitim hakkı”* temalarına dayalı olarak *“Orası iyiydi kendi memleketimizdi ama orada çocuklar ders okumuyorlar... Kendim dayanıyorum çocuklarım için. Onlar ders okusun diye... Çocuklarım için geldim buraya. Afganistan’da ders okumuyorlardı. Vermiyorlardı. bir de para çok alıyorlardı.”* demektedir.

Katılımcılardan K1 ayrıca *“Tacikistan’da okula gitmek, devlet okulu olmasına rağmen çok zor. Okulda gereksiz eşyalar için değerinin üzerinde paralar ödenmesi gerek, aksi takdirde öğretmen çocukları ile ilgilenmiyor”* şeklindeki görüşleri ile *“Parasız eğitim hakkı”* alt temasına vurgu yapmaktadır. K2 ise *“Afganistanda kendim ve çocuklarım hiç okula gitmediler”* şeklindeki görüşleri ile *“Nitelikli eğitim olanağı”* alt teması çerçevesinde eğitim süreçlerine ilişkin problemleri net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Görüşmeler süresince ve katılımcı gözlemler bağlamında sığınmacı ailelerin kendi ülkelerinde eğitim almadıkları ya da yeteri kadar eğitim almadıkları dikkat çeken bir noktadır. Bu durum sığınmacı veli ve öğrenciler adına okul kültürünün oluşmasını sürecinde önemli bir engeldir. Çünkü hali hazırda çocukların bir çoğu geldikleri ülke

olan Türkiye’de sistemli bir eğitim sürecine dahil olabilmektedir. Bu süreç içindeki okul kültürüne dayalı öğrenci-öğretmen, veli-öğretmen, öğrenci-öğrenci ilişkilerine ilişkin farkındalıkları da oldukça düşüktür. Bu durum uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Öğrenci ve veliler, okulda ve eğitim sürecinde nasıl bir tutum takınmaları gerektiğini ve nasıl bir sorumluluk almaları gerektiğinin bilincinde değillerdir.

“İlticaya Teşvik Eden Nedenler” ana temasına dayalı olarak vurgulanan bir diğer alt tema “Ekonomik nedenler”dir. K1 ise ekonomik nedenlerden ülkesinden ayrılmak zorunda kaldığını şu cümlelerle belirtmiştir:

Tacikistan'da iş yeri yok, çok küçük bir yer. Yaşamak çok zor. Rusya'ya gidip çalışıyorlar, para gönderiyorlar. Bir de kayınvalidem de Rusya'ya gidip geldiği için, gidelim artık Rusya'da yaşayalım eşlerinizle beraber. Siz kocalarınızı bırakmayın. Hep beraber orada yaşamayı düşündük biz.

Tacikistan’dan göç eden K1 ilk önce Rusya daha sonra da Türkiye’ye göç etmesinin nedenini savaşa değil, ekonomik nedenlere bağlamıştır. Bölge olarak Tacikistan’ın Post-Sovyet topluluklardan biri olması nedeniyle dağılma sonrasında yaşanan ekonomik sorunların göç nedeni olması çıkarken diğer katılımcıların Ortadoğu ülkesi olması bağlamında savaşın öne çıkan göç nedenini olması beklenen bir durumdur.

İltica Sürecinde Geçiş Yapılan Ülkeler ve Geçiş Ülkelerinde Yaşanan Sorunlar

Sığınmacı ailelerin pek çoğu başka ülkeler üzerinden Türkiye’ye göç etmişlerdir. Suriye, İran, Irak gibi ülkelere gelen sığınmacı aileler genellikle doğrudan göç ederken, Tacikistan ve özellikle Afganistan gibi ülkelere gelenler genellikle başka ülkelerde bir süre yaşadıkları sonra Türkiye’ye göç etmişlerdir. Bu noktada “Göç ve geçiş sürecindeki sorunlar” ana temasına dayalı olarak “Vatan olarak benimsememe”, “Sosyal dışlanma”, “Nitelikli eğitim hakkına sahip olamama”, “Kamu hizmetlerinden yararlanamama” alt temaları öne çıkmıştır.

Tablo 3.

Göç Sürecinde ve Geçiş Ülkelerinde Yaşanan Sorunlar

Ana Tema	Alt tema	Katılımcılar
Göç ve geçiş sürecindeki sorunlar	Vatan olarak benimsememe	K2
	Sosyal dışlanma	K2; K4
	Nitelikli eğitim hakkına sahip olamama	K2; K4
	Kamu hizmetlerinden yararlanamama	K2; K4; K8

“Vatan olarak benimsememe” alt temasına dayalı görüş belirten K2 “Afgan’ım, İran’da doğup büyüdüm; ancak İran’ı vatanım gibi göremedim. Afganistan’ı vatanım olarak görüyorum, İran’ı hiç sevmiyorum” demektedir. Bu durum K2’nin göç ettiği ülke ile bütünleşemediğinin göstergesidir.

Katılımcılar göç sürecinde geçiş yaptıkları ülkelerde sosyal dışlanma, eğitim, sağlık gibi alanlarda ve parasal konularda sorunlar yaşadıklarını bu nedenlerle zorunlu göçte devam ettiklerini belirtmişlerdir.

“Sosyal dışlanma” alt temasına dayalı görüş belirten K2 Türkiye’den önce göç ettiği İran’da yaşadığı sosyal olarak dışlanma sürecine ilişkin düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmektedir:

Sokaklar varsa mesela biz oradan geçelim hemen diyorlar bunlar yabancı, bunlar yabancı. Dalga geçiriyorlar bizimle. Erkekler de öyle yapıyorlar. Biz hiç rahat geçemiyoruz, mutlaka bir şey söylüyorlar. Mesela ekmek onlardan alıyoruz diyorlar ki hep ekmekleri bu yabancılar almışlar, neden bu kadar çok alıyorlar?... Orada yabancılara iyi bakmıyorlar. Kavga ediyorlar yabancılarla.

K4 ise *“İranlılar bize yabancı, yabancı diyorlardı. Çok zor durumdaydık.”* sözleriyle sosyal dışlanma sürecine ilişkin sorunu özetlemektedir. Sosyal dışlanmada özellikle yerel toplum odaklı kabulün ve uyumun önemli problem olduğu göze çarpmakta ve bu nedenle ikinci bir göç süreci ile Türkiye’ye göç etmeye yönelmektedirler.

Kendi ülkelerinden zorunlu göç edenler, geçiş yaptıkları ülkede eğitim alanında da sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. *“Nitelikli eğitim hakkına sahip olamama”* alt temasına dayalı olarak Afgan asıllı İran doğumlu K2 eğitim konusunda yaşadığı sorunları şöyle aktarmıştır:

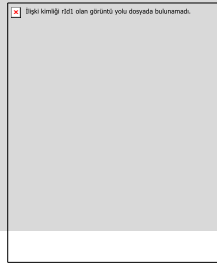
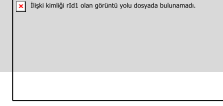
Okula hiç almıyorlar, eğer alırlarsa da para çok alıyorlar... Kendim hiç ders okumadım. Sadece 4. sınıf okudum. Sonra buraya geldik...Orada yabancılardan bir sene para alıyorlar, bir sene almıyorlar. Mesela biz ilk başında her şeyi hazırlıyoruz. Defter alıyoruz, kitap alıyoruz, kalem alıyoruz. Diyorlar tamam gelin. Ama hafta, ay geçiyor. Sonra bize yabancıyı almayın diyorlar. Siz bekleyin diyorlar. Biz sizi çağıracağız. O sene geçiyor ama diğer sene bir daha diyorlar; tamam biz alıyoruz. parasını hatta alıyorlar. Sonra diyorlar tamam yabancılara almayın dediler. Öyle çocuğumuz geçti sınıfı okula gitmeden. Bir de burada para almıyorlar okula; ama orada para çok alıyorlar.

Afganistan’dan sonra bir süre İran’da yaşayan K4’te *“Çok çocukları mesela okula göndermiyorlar. Onun için buraya geldik”*. diyerek Türkiye’ye geçiş nedenlerinden biri olarak eğitim hizmetinden yararlanamama durumunu göstermiştir.

“Kamu hizmetlerinden yararlanamama” alt temasına ilişkin görüş belirten katılımcılar göç ettikleri bir başka ülkeden Türkiye’ye sığınma nedenleri olarak kimlik numarasına erişmekte güçlük yaşama ve sağlık hizmetinden yararlanamama durumlarını göstermişlerdir. K4 *“Orada kimlik yoktu, çok zor durumda. Mesela orada sigortamız yoktu... Doktora gitmiyorduk.”* demekte K2 ise *“Bir de biz burada şey alıyoruz. Kimlik alıyoruz para vermiyoruz emniyete. Ama orada çok para veriyorlar. Oradan buraya geldik.”* şeklindeki görüşleriyle kamu hizmetleri bağlamındaki gereksinimlerinin Türkiye koşulları içinde daha nitelikli olduğuna vurgu yapmaktadırlar. K8 ise zorunlu göç ettiği ülke olan Liveron’da da savaş olması nedeni ile bu tür hizmetlerden yararlanamadığını belirtmiştir: *“Orada da çok zor. Orada insanlar çalışıyorsa çok iyi. Ama savaş var.”*

Hedef Ülke Vatandaşlarının (Türk Toplum) Sığınmacılara Davranışlarına İlişkin Algılar

Türk toplumunun sığınmacıları nasıl algıladığı, onlara nasıl davrandıkları çerçevesinde “Yerel Toplumun Sığınmacılara Yönelik Algısı” ana temasına dayalı olarak

“Sığınmacılara yönelik pozitif algı” ve “Sığınmacılara yönelik negatif algı” ve “Diğer ülkelerle karşılaştırmalara dayalı pozitif algı” alt teması çerçevesinde görüş belirtmişlerdir.

Tablo 4.

Yerel Toplumun Göç Toplumuna Yönelik Algısı

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
	Sığınmacılara yönelik pozitif algı	K1; K2; K3 K4; K5; K6;
Sığınmacılara dayalı pozitif ve negatif algılar	Diğer ülkelerle karşılaştırmalara dayalı pozitif algı	K4
	Sığınmacılara yönelik negatif algı	K2; K3

Katılımcıların genellikle Türk halkının onlara çok iyi davrandığına, herhangi bir sorun yaşamadıklarına ilişkin görüşleri öne çıkmaktadır. Ayrıca Türkiye öncesinde farklı ülkelere göç eden katılımcılar, farklı toplumlar ile Türkiye’deki algıyı kıyaslayarak olumlu yönde görüşler ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise Türkiye’deki bazı insanların çok iyi davrandıklarını ancak bazı insanların hoşlarına gitmeyecek sözler söylediklerini belirtmişlerdir.

“Sığınmacılara yönelik pozitif algı” alt teması çerçevesinde görüş bildiren katılımcılardan K1 “*Bence çok iyiler. Bakışları çok iyi. Ben hiç kötülük görmedim. Yanlış bir şey görmedim. Biz de yapmıyoruz tabii ki. Burada yaşayanlara saygı duyuyoruz.*” diyerek Türk halkı ile karşılıklı bir saygı içerisinde olduklarını belirtmiştir. İran’da bir süre yaşadından sonra Türkiye’ye göç eden Afgan asıllı K4 ise “*%100 Türkiye daha iyi. %100 insanlar daha iyi. İyi davranıyorlar.*” diyerek farklı ülkeler ile Türkiye’deki toplumsal yaklaşımı kıyaslayarak memnuniyet durumunu ifade etmiştir. K5 “*Bize iyi davranıyorlar. Suriye’yi de iyi görüyorlar. Komşularımız bize iyi davranıyorlar.*” demekte K6 ise “*Burası, Türkiyeliler iyi insanlar.*” diyerek Türkiye’deki insanların iyi davrandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca gözlem sürecinde okulda eğitim gören Suriyeli 2. sınıf öğrencilerinden birinin adının Türkiye olması (Gözlem 10) göç eden ailenin Türkiye Cumhuriyeti’ne olan olumlu görüşlerinin ve minnettarlığının bir göstergesi olduğu söylenebilir.

K2 ve K3 ise hem olumlu hem de olumsuz algıya ilişkin görüş belirtmişlerdir. K2 düşüncelerini şu sözlerle ifade etmektedir:

Bazı insanlar iyi davranırken bazıları çok kırıncı sözler söylüyor. Herkes farklı farklı düşünüyorlar. Mesela bazen diyorlar ki bunlar çaresiz, buraya gelmişler. Bazen diyorlar Bunlar kimsesiz. Kendi memleketlerinde kavga var buraya gelmişler. Bazen diyorlar Bunlar niye buraya geldiler? Farklı farklı insanlar var. .. Mesela bazen duyuyorum ki biz mesela; işsiziz, bu yabancılar iş arıyorlar. Hep bunlara veriyorlar... Ya da mesela bazen diyorlar ki her yerde yabancı olmuş. Otobüsler içinde hep onlar diyorlar.

Aynı tema çerçevesinde K3 “Annem diyor ki bazı kişiler diyor çok iyisiniz kalın, bazı kişiler de diyormuş, gidin, geri Suriye’ye gidin...Bazı insanlar iyi davranınca yardım ediyorlar, sonra iyi konuşuyorlar. Bazı ev eşyalarında bir şeylere yardım ediyorlar. Ama kötü

insanlar konuşunca annem daha üzülmüşüm direkt Suriye'ye gitmek istiyordum.” demektedir. Bu görüşler çerçevesinde göç eden topluluklara yönelik tepkilerin yerel kültür içindeki işsizlik, ekonomik sıkıntılar, toplumsal yaşayış anlamındaki sorunların nedeni olarak görülmelerine dayalı önyargı ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Sığınmacıların Kaynak (Geldikleri Ülke) ve Hedef Ülkede (Türkiye) Değişmesini İstedikleri Noktalar

“Sığınmacıların Değişmesini İstedikleri Noktalar” ana temasına ilişkin ise farklı görüşler dikkati çekmektedir. Bu görüşler genelde memnuniyet durumunu da ifade ederek değişime dayalı kendi ülkelerinde savaşın bitmesi yönünde istekler ve hedef ülke Türkiye’de de insan davranışları ile kültürel farklılıklara dayalı beklentiler öne çıkmaktadır.

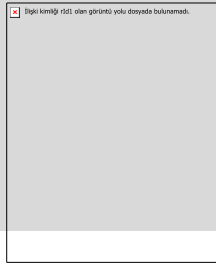
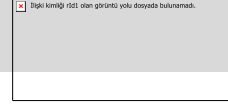
Tablo 5.

Sığınmacıların Kaynak Ve Hedef Ülkede Değişmesini İstedikleri Noktalar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
	Hedef ülkeden memnuniyet	K1; K3
Sığınmacıların değişmesini istedikleri noktalar	Kaynak ülkede savaşın bitmesi beklentisi	K2; K3
	Hedef ülkeye ilişkin vatandaşlık alma beklentisi	K2
	Hedef ülke vatandaşlarının empati kurması beklentisi’ne	K3
	Kültürel farklılıklara dayalı hedef ülkede değişmesi beklenenler	K2

Katılımcılardan K1 “Hedef ülkeden memnuniyet” alt temasına dayalı olarak “Memnunum yani her şeyinden. Çünkü iyiler. Bu kadar zaman oldu, hiç kimseyle bir şey yaşamadım Herkes bize iyi davranıyor...saygı duyuyorlar. Ayırtmıyorlar... Allah razı olsun hiç kötülük görmedik.” diyerek Türk halkı ile hiçbir sorun yaşamadığını, buna ilişkin değiştirilecek bir beklentisinin olmadığını belirtmiştir. Alt temalardan “Kaynak ülkede savaşın bitmesi beklentisi” ve “Hedef ülkeye ilişkin vatandaşlık alma beklentisi” çerçevesinde bazı katılımcılar ise değiştirilmek istenen şey sorulduğunda, doğrudan savaşın bitmesini ve vatanlarına geri dönmeyi ya da vatandaşlık alıp artık Türkiye’yi vatanları olarak görmeyi istemişlerdir. Her iki temaya dayalı görüş belirten K2 “İlk önce diyordum ki; keşke kendi vatanımızda kavga olmasaydı, oraya gitseydim. Herkes onu seviyor. Bir de vatandaşlık keşke bize verseydiler ... Gerçekten insan zorunda geliyor, kendi memleketinden. Yoksa sevinden gitmiyor başka memlekete.”

Katılımcılar içinde “Kaynak ülkede savaşın bitmesi beklentisi” ve “Hedef ülke vatandaşlarının empati kurması beklentisi’ne dayalı görüş belirtenler arasında hedef ülke vatandaşlarının yani Türklerin yoğun olmamakla birlikte kırıncı davranışlarına vurgu yapılmaktadır. K3 bu temalara ilişkin görüşlerini “Annem diyor ki ben savaşın bitmesini isterdim. ..Annem diyor ki, insanların kötü konuştuklarında annemin kalbi kırılıyormuş. Onun değişmesini istermiş... Annem diyor, ben Türkiye’yi çok sevdim. Başka bir şeyin

değişmesini istemiyorum. İyi insanlar var. Buradaki eğitim daha iyiymiş. Öğretmenler çocuklara daha iyi öğretiyor, buranın eğitimin çok seviyor.” şeklinde belirtmekte ancak genel anlamda insanların iyi olduğunu ve eğitim gibi konularda Türkiye’nin kendi ülkesine üstünlükleri olduğunu belirtmiştir.

“Kültürel farklılıklara dayalı hedef ülkede değişmesi beklenenler” alt temasına dayalı olarak Türkiye’de özellikle kadın erkek eşitliğine dayalı hakların erkekler lehine değişmesine ilişkin bir görüş oldukça dikkat çekicidir. Afgan asıllı İran doğumlu K2 erkek egemen toplumun baskılarını bir kadın olarak oldukça içselleştirmiş bir şekilde Türkiye’de aynı işi yapan erkek ve kadınların aynı parayı almalarını erkeklere yapılan bir haksızlık olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu görüşünü şu cümlelerle ifade etmiştir;

Mesela ben şu anda çalışıyorum alıyorum, erkek çalışıyor, aynı parayı alıyoruz. Olur mu öyle şey? ... Ben şu anda çalışıyorum, ağabeyim de çalışıyor, aynı parayı alıyoruz. Olur mu öyle şey?... Mesela ben ne kadar alıyorum, ağabeyim de o kadar alıyor. O erkek, onun daha fazla alması gerekir, değil mi? İran’da öyle ...

Bu bakış açısı kültürel uyumun gerekliliğinin önemine de gözler önüne sermektedir. Bu görüşme sonrası görüşmeyi yapan araştırmacının gözlem notları önem taşımaktadır:

Bugün okulda velilerimle görüşme yaptım. Çok etkilendiğim şeyler oldu. Aynı işi yapan erkeklerle kadınların aynı parayı almasını erkeklere bir haksızlık olarak algılayan Afgan asıllı İran doğumlu velim, bunu büyük bir inançla savundu.... (Gözlem 12)

Yapı olarak modern Türk toplumu içerisindeki yaşayış ve hakların Türkiye’de yaşayan sığınmacılar tarafından da içselleştirilmesi toplumsal bakış açısını da önemli ölçüde etkileyecek ve uyumu daha kolay hale getirecektir. Bu bağlamda uyuma ilişkin kamusal alan pedagojisi çerçevesinde yetişkin eğitime yoğun bir gereksinim vardır.

Sığınmacıların İltica Ettikleri İlk Günlerde Yaşanan Sorunlar

Katılımcılar ilk geldikleri günlerdeki başlıca sorunları maddi sıkıntılar, ev ve ev eşyası edinmede zorluklar, dil bilmemek ve tercüman olarak yardım aldıkları kişilerin yanlış tercümede bulunmaları olarak belirtmişlerdir.

Tablo 6.

Sığınmacıların Geldikleri İlk Günlerde Yaşadıkları Sorunlar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
	Kayıtdışı çalışmaya dayalı gelir elde edememe	K1; K2
Sığınmacıların ilk geldiklerinde yaşadıkları sorunlar	Maddi sıkıntılar	K1; K2; K5; K6; K8
	Ev bulma ve eşya edinme konusunda zorluklar	K1; K2; K3; K5
	Yabancılara ev verme konusundaki önyargılar	K3; K7
	Dil bilmemekten kaynaklanan sorunlar	K1; K2

K1 "Kayıt dışı çalışmaya dayalı gelir elde edememe" ve "Maddi sıkıntılar" alt temasına dayalı olarak "Kocam kaç çalıştığı yerden parasını vermediler. O sorunlar... İlk geldiğimiz zamanlar evet bu sorunları çok yaşadık. Zamanında vermediler, çalıştırdılar. Yarısını verdiler, yarısını vermediler. Böyle sorunlar çok oldu... Yengem de işe çıktı kendisi sonra. Elma toplamaya falan gitti. Orada da parasını vermediler, doğru düzgün. İlk geldiğimiz zamanlarda bu para işi, yani hep oluyordu. Para işi ile böyle bu sıkıntıları yaşıyorduk." sözleriyle anlaştıkları ve hakları olan miktarda parayı işverenlerden alamadıklarını belirtmiştir. K2 ise "Mesela size ne kadar maaş veriyor Onu da bilmiyorduk. Bir ay geçti sonra anladık bize bu kadar veriyor... Parasız çok kaldık yani." Katılımcılar Türkiye'yi tanımamaktan, kayıt dışı çalışmaya dayalı ve dil bilmemekten kaynaklı hak ettikleri parayı alamadıklarının altını çizmişlerdir. Annesinin sözlerini aktaran K5 "İlk geldiğimizde çok paramız yoktu." cümlesiyle ilk günlerdeki parasal sıkıntıyı aktarmaktadır. Türkiye'ye göç edeli henüz 1 yıl olan K6 "Para az veriyorlar." cümlesiyle ilk günlerin sıkıntısının halen devam ettiğini belirtmektedir. "Liveron'dan ilk geldiğinde İstanbul'a yerleşen, bu günlerde hamile olan K8 ise yaşadığı zorluğu şu cümleyle belirtmiştir: "Yemek yok, para yok. Hamileydim. Hiçbir şey bilmiyordum. Çok zor, çok."

Katılımcılar maddi sıkıntıdan sonra "Ev bulma ve eşya edinme konusunda zorluklar" temasına dayalı yaşadıklarını belirtmişlerdir. K1 "Eşya derdi, eşyamız da yoktu. Sonra da camiden ilk zaman verdiler. Yakın cami var. ..Oradan işte birkaç tane yatak, yorgan, şeyler vermişlerdi. Buzdolaptır, halıdır, ev eşyası çok yardım ettiler o zamanlar. Şimdi de yardım ediyorlar. Getiriyorlar. Ama o zamanlar evimize geldiler, gördüler, hiçbir şeyimiz yoktu, getirdiler." K2 aynı tema çerçevesinde "Birkaç zaman öyle geçti, eşyasız. Sonra az az çalıştık. Mesela battaniye aldık. Yastık aldık. Ama battaniyesiz de çok kaldık. Az az yaptık." demektedir. K5 ise "Kiralık evler de çok pahalıydı." sözleri ile ev bulmadaki zorluğa gönderme yapmaktadır. "Yabancılara ev verme konusunda önyargılar" alt temasına dayalı olarak K3 "Annem diyor, ilk önce geldiğimizde bazı eşyalarımız yoktu. Bazı insanlar hemen verdiler. Türkiye'de bazı evleri bize vermiyormuş. Evleri bile zor biliyormuşuz. Bir de izin vermiyorlarmış, niye 4 çocuksunuz diye. Çok çocuk kabul etmiyorlarmış.". K7 ise "Valla ilk geldiğimide Isparta geldim; ama biraz yani Isparta'da yabancı olduğu için ev vermiyorlar." sözleriyle katılımcılar ev kiralama ve ev eşyası edinmede yaşadıkları zorlukları belirtmişlerdir. Ev eşyası edinmede Türk halkının onlara yardım ettiğini de belirtmişlerdir.

Katılımcılar ilk geldikleri günlerde "Dil bilmemekten kaynaklanan sorunlar" alt temasına dayalı olarak da görüş belirtmişlerdir. Söz konusu temaya dayalı olarak K1 "Türkçe bilmediğin zaman ne derdimi kimseye anlatabiliyorsun, ne paranı alabiliyorsun?" demektedir, K2 ise "İlk önce buraya geldik dilleri hiç bilmiyorduk... Onlar bizimle konuşuyordu biz hiç anlamıyorduk." sözleriyle dil bilmemekten kaynaklanan sıkıntılarını anlatmışlardır. Buna ek olarak K1 ilk günlerde çevirmen olarak bir yakınından yardım aldığını, onun da yanlış çeviri yaptığını şu sözlerle belirtmiştir:

Ben ilk geldiğimide hamileydim, İsa'ya. Hastaneye gidiyordum. Bir şeyler anlatıyorlardı. Hiç anlamıyordum. O zaman da ağırlarım çoktu, onu anlatamıyordum. Benim ağırım çok, diyemiyordum. İyi demişler. Ben onu da o zaman anlamamışım. Sonra bu kadın şey dedi bana. O

da yani bence bilmiyormuş demek. Dedi ki başka bir hastaneye git, çok sorunun var.... (Daha sonra başkası ile tekrar gitmişler doktora.) O abla ile gittik. Gittiğimizde doktor iyi dedi. Bir tane şey verdi, bana vitamin miymiş, neymiş. Bunu içsin, dedi. Normal, hiçbir sorun yok, dedi.

Türkiye'ye zorunlu göç etmesinden bu yana zaman geçmesine rağmen katılımcıların genel olarak Türkçe'yi yeterince bilmemeleri dikkat çekici bir unsurdur. Bu bağlamda zaman zaman katılımcıların onlara göre daha iyi Türkçe konuşan çocukları görüşme sürecine dahil olmuşlardır.

Sığınmacıları Hedef Ülkede Şu Anda Yaşadıkları Sorunlar

Sığınmacılar şu anda yaşadıkları sorunlar çerçevesinde genel olarak vatandaşlık edinememe ve sosyal güvencenin olmaması gibi kalıcı yerleşmeye dayalı gelecek kaygıları ve endişeleri odaklı görüşler ortaya koymuşlardır. Maddi sıkıntılar ise geldikleri ilk günlerden bu yana devam eden bir sorun olarak dikkat çekmektedir.

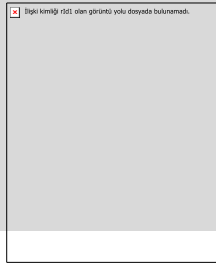
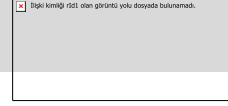
Tablo 7.

Sığınmacıların Hedef Ülkede Şu anda Yaşadıkları Sorunlar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
Sığınmacıların ilk geldiklerinde yaşadıkları sorunlar	Vatandaşlık edinememek Sosyal güvencenin olmaması Maddi sıkıntılar	K1 K1; K2; K4 K6; K7

Bir süredir Türkiye'de yaşayan ve Türkçeyi belli oranda öğrenen K1 "Vatandaşlık edinememek" alt temasına dayalı olarak "Şimdi tek derdimiz bir vatandaşlık olalım. Çocuklarla beraber bir rahat olalım, onu düşünüyoruz" demektedir.

Bir diğer alt tema ise "Sosyal güvencenin olmaması"dır. Bu çerçevede sosyal güvencelerinin olmayışından kaynaklı sağlık hizmetlerinden yararlanamamak ve gelecek kaygılarına ilişkin görüşler dikkat çekmektedir. Bu alt tema çerçevesinde görüş ifade eden K1 "Bizim sigortamız yok. O günü çalışıyoruz, parayı alıyoruz. Arkamızda bizi tutacak bir şey yok." Demektedir. K2 ise "Şu anda sigortamızı, yabancılara hepsini kapatmışlar. Bize zor oluyor yani doktora gitmek... Hiç rahat gitmiyoruz, hasta oluyoruz dayanıyoruz. Gitmiyoruz yani doktora." demektedir. K4 "Şey yok sigortası yok... Yemek kartımız vardı onu da aldılar, sosyalden." sözleri ile aş evinde kendilerine dağıtılan ücretsiz yemeğin de kesildiği sorununu dile getirmişlerdir. Türkiye'ye geleli bir yıl olan K6 ise parasal sıkıntılarının sürmekte olduğunu söylemiştir: "Bir de parasız bazen kalıyoruz. Yetmiyor yani. Çocukların elbiseleri eski oluyor." Herhangi bir işte çalışmayan, devletten 1000 lira gelir ve ağbisinin Somaliden gönderdiği para ile geçimini sağlayan K7 ise "Canlı dersler sıkıntı. Tabletimiz bilgisayarımız olmadığından zorlanıyoruz girmeye." diyerek maddi sıkıntı kaynaklı eğitim sürecinde yaşadığı sorunlara değinmiştir.

Türkiye'deki Sığınmacı Ailelerin Çalışma Durumu ve Başlıca Gelir Kaynakları

Türkiye'deki sığınmacı ailelerden bazı kadınlar çalışmakta, bazıları gelir getiren bir işte çalışmamaktadır. Kadınlar genellikle dikiş işleri, ev temizleme, elma toplayıcılığı işlerinde çalışmaktadır.

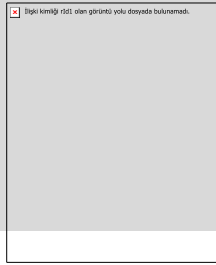
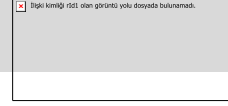
Tablo 8.

Sığınmacıların Hedef Ülkede Şu anda Yaşadıkları Sorunlar

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
Sığınmacıların ilk geldiklerinde yaşadıkları sorunlar	El işleri odaklı gelir edinme Temizlik hizmetleri odaklı gelir edinme Elma toplayıcılığı odaklı gelir edinme İnşaat sektörü odaklı gelir elde etme	K1; K2 K1 K1; K7 K2; K3, K4; K5; K6

"El işleri odaklı gelir edinme" alt temasına dayalı görüş belirten K1 Türkiye'ye geldikleri ilk günlerde kayınvalidesi ve yengesi ile birlikte dikiş işi yaptıklarını anlatmıştır: "5- 6 ay sonrasında dikiş yapmaya başladık, evden. Nevresim, yastık, bunlardan dikiyorduk. Onu da 10 tane yaptığı bir de ya dikiş yapıyorduk. Bir tane nevresimi de 75 kuruş, o zamanlar. Takımı da bir buçuk. Takım derken çarşaf, nevresim, yastıkları...". K2 de "Terzinin yanında... Etek dikiyorum, etek pantolon, pijama... Onları dikiyorum." Sözleri ile el işleri yolu ile gelir elde ettiğine vurgu yapmaktadır. "Elma toplayıcılığı odaklı gelir elde etme" ve "Temizlik hizmetleri odaklı gelir elde etme" alt temasına dayalı görüşler çerçevesinde K1 "...yengem elma toplamada bir arkadaş buldu, şirketi var. Sonra şirkette gitti çalıştı. 3-4 sene de şirkette çalıştı... Temizlik şirketi.". Şu anda K1 kendisi de ev temizliği yaparak gelir sağlamaya çalışmaktadır. K7 ise daha önce çalıştığını; ancak şu anda ağbisinin Somali'den gönderdiği para ile ve devlet desteği ile geçindiğini belirtmiştir: "Yani elma, şey.. Her şey daha önceden elma falan topluyor, o yüzden para kazanıyor, ama şu an yok... Vallahi şu anda çalışmıyor, iş yapmıyor...Biraz zor ama bizim devlet şey veriyor, 1000 lira devlet veriyor. Benim abim var, biraz para veriyor. Öyle yani."

Çalışan sığınmacı annelerin çocuklarının Türkçeyi daha iyi bildikleri, çevrelerine daha iyi uyum sağladıkları ve derslerinde daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. K1 ve K2 gelir getiren işlerde çalışmaktadır. K1 ve K2'nin çocukları Türkçeyi daha iyi konuşup anlamaktadır, ders başarıları daha yüksektir. Sığınmacı erkekeler ise inşaat sektöründe çalışmaktadır. K3 "İnşaat hocam." diyerek eşinin inşaat sektöründe çalıştığını belirtmiştir. K4, K5, K6 da eşlerinin inşaat sektöründe çalıştığını belirtmişlerdir. K2, ağbisinin inşaat sektöründe çalıştığını belirtmiştir.

Sığınmacıların Hedef Ülke Türkiye'deki Eğitime İlişkin Algısı

Katılımcılar Türkiye'deki eğitimden çok memnun olduklarını belirtmişlerdir. Kendi ülkelerinde ya da geçiş yaptıkları ülkelerde eğitim hizmeti alamadıklarını ya da eğitim açısından Türkiye'nin üstünlüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 9.

Hedef Ülkede Eğitime İlişkin Memnuniyet Algısı

Temalar	Alt Temalar	Katılımcılar
Sığınmacıların eğitime ilişkin algısı	Hedef ülkedeki eğitime ilişkin memnuniyet	K1; K2; K3
	Kaynak ve hedef ülkeleri kıyaslamaya dayalı memnuniyet	K1; K3

"Hedef ülkedeki eğitime ilişkin memnuniyet" ve "Kaynak ve hedef ülkeleri kıyaslamaya dayalı memnuniyet" alt temalarına dayalı görüş belirten katılımcıların memnuniyet durumunun kaynak ülkede yaşadıkları eğitim sorunları ile kıyaslanarak daha da arttığı söylenebilir. Katılımcılardan K1 görüşlerini geldiği ülke ile karşılaştırma yaparak şu şekilde ifade etmektedir:

Evet, memnunum buradaki eğitimden... Okulun eğitiminden çok memnunum. Fazla bir şey istemiyorlar. Yok diyorsan, anlıyorlar seni... Kitapları mesela bizim okulda (Tacikistan) ya da Rusya'da olsa kitapları hep parayla alıyorsun. Mesela Türkçe olsun, matematik olsun, hayat bilgisi. Farklı kitaplar oluyor ama bunların hepsini parayla alıyorsun. Burada öyle bir sorun yok. Parasız veriyorlar... Bir de burada yazdıkları için kalemle yazı yazıyorlar. Bizim orada tükenmezle yazıyorlar. Onun için çok zor oluyor. Burada mesela bir hata yaparsan siliyorsun, aklından daha güzel yapmaya çalışıyor. Orada yani bir daha silemezsin. Mecburen çocuklar ağlayıp ağlayıp oturuyorlar .. Burada çocuklara kolay. Mesela defteri açıyor, ilk zaman. Üstünde önce yazılı nokta koymuş. Üzerinden geçiyorsun. Ondan sonra daha elin alışır, sonra yazmaya başlıyorsunuz... Ama bizim orada böyle değil. Direkt defteri açıyorsun, öğretmen bir tane harf yazıyor ya da iki tane. Deftere yazıveriyor. Devamlı sen yazıyorsun.

K2: "Evet, ben de memnunum, kendisi de memnun. Dersleri çok iyi. Okuyor, rahat okuyor. Bizim gibi değil. İyi evet" demektedir. K3 "Annem seviyormuş, çok seviyormuş. Çünkü çok fark var. Daha iyiymiş burası. Burada çünkü okulda çocuklara çok iyi bakıyorlarmış. Burada öğretmenler öğrencilerle arkadaş gibi, ama Suriye'de öyle değilmiş... Suriye'de öğretmenler çok sertmişler biraz. Hiç çocuklara bakmıyorlar, tek dersi öğretip gidiyorlarmış... Hatta defter, kalem veriyorlar yabancılara. Allah razı olsun onlardan." demektedir. K6 ise "Çocuklarım için geldim buraya. Afganistan'da ders okumuyorlardı. Vermiyorlardı. bir de para çok alıyorlardı... Burası iyi ders okuyorlar." Katılımcılar bu sözlerde Türkiye'deki eğitimden oldukça memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak sığınmacı aileler çocuklarının eğitim sürecinden memnun olmakla birlikte sürece ilişkin gözlem verileri çerçevesinde şu bulgulara değinilebilir:

Öğretmenler sığınmacı öğrencilere özellikle dil öğretimi konusunda çok yoğun destek vererek önemli bir katkı sağlıyorlar. Ancak sığınmacılar arasında şehir ve bölge değiştirme ile ilgili yoğun bir sirkülasyon olması nedeniyle öğretmenlerin Türkçe öğretip belirli bir noktaya getirdiği öğrenci

başka bir okula ya da şehre geçebiliyor. Giden öğrencilerin yerine dil bilmeyen yeni öğrenciler geliyor ve bu durumdan dolayı öğretmenler dil ve uyum sürecine dayalı problemin süregelmesi kaynaklı tükenmişlik yaşamaktalar. Çünkü eğitim sürecinin nitelikli yürütmesi adına dil ve uyum probleminin öncelikli çözülmesini benimseyen öğretmenler bu problemleri çözdükleri noktada öğrencinin okuldan ayrılması ile tekrar başa dönmektedirler. Bu durum eğitimin niteliğine de yansımakta ve öğretmenler bu nedenle de hedefledikleri noktlara ulaşmada sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu bağlamda okuldaki Türk öğrencilerin velileri eğitim sürecindeki yabancı öğrencilerin çok yönlü uyumuna dayalı işleyiş kaynaklı sorunlar nedeni ile çocuklarını başka mahalledeki bir okula geçirmeyi tercih ediyorlar. Bu durum yine uyum sürecine ilişkin sığınmacı öğrencilerin Türk öğrencilerle iletişimlerini de sınırlı hale getiriyor. Ancak bununla birlikte sığınmacı veliler eğitimden çok memnun. Onlara göre çocuklarının gördükleri eğitim kendi ülkelerindeki eğitimden ya da hayal ettikleri eğitimden çok üst düzeyde...Çünkü bu ailelerin önemli bir kısmının kendi dillerinde dahi okuma yazma bilmedikleri gözlemlenmiştir. Çoğu Türkçe öğrenmek ya da her hangi bir konuda eğitim almak gibi hedeflerden oldukça uzaktır. Bu durum öğrencilere de yansımakta ve öğrenciler de Türkçe'yi uzun süre Türkiye'de olanlar da dahil olmak üzere konuşmak ve öğrenmek konusunda isteklilik göstermemektedirler (Gözlem 11)

Sığınmacı Ailelerin Çocuklarının Resimsel Anlatımlarında Göç Sürecine İlişkin Algıları

Sığınmacı ailelerin çocuklarının yaptıkları resimler yolu ile göç sürecine ilişkin bakış açıları belirlenmiştir. Bu bağlamda çocuklardan yaşamlarına ilişkin resim yapmaları istenmiş ve yaptıkları resimlerde ne anlattıklarını ifade etmeleri istenmiştir. Çocukların resimlerine ilişkin ifadeleri de yazılı doküman olarak kayıt altına alınmıştır. Çocukların 7'sinin velisi ile de görüşülmüştür. Süreçte 5 çocuğun velisine hiç bir şekilde ulaşılamamıştır. Aşağıdaki tabloda çocukların köken, Türkçe konuşma durumu, ailelerinin Türkçe konuşma durumu, Türkiye'de buldukları zaman, Türkiye'ye yerleşme durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 10.

Çalışma Grubundaki Çocuklara İlişkin Özellikler

Kod İsim	Köken	Türkçe Konuşma	Veli Türkçe Konuşma Durumu	Türkiye'de Geçirdiği Zaman Dilimi	Türkiye'de Kalıcı Olarak Yerleşme Fikri
Ö1	Tacikistan	Konuşabiliyor	Konuşabiliyor	7 yıl (Velisi K1)	Velisi kalıcı
Ö2	Suriye	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	Velisi ile görüşme yapılamadı	
Ö3	Suriye	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	5 yıl (Velisi K5)	Velisi kalıcı
Ö4	Suriye	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	5 yıl (Velisi K5)	Velisi kalıcı
Ö5	Afganistan	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	6 yıl (Velisi K4)	Velisi kalıcı değil
Ö6	Afganistan-İran	Konuşabiliyor	Konuşabiliyor	3 yıl (Velisi K2)	Velisi kalıcı
Ö7	Afganistan	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	Velisi ile görüşme yapılamadı	
Ö8	Eritre	Konuşabiliyor	Konuşabiliyor	11 yıl (Velisi K8)	Velisi kalıcı değil
Ö9	Afganistan	Konuşabiliyor	Konuşamıyor	1 yıl (Velisi K6)	Velisi kalıcı
Ö10	Afganistan	Konuşamıyor	Konuşamıyor		
Ö11	Afganistan	Konuşamıyor	Konuşamıyor	Velileri ile görüşme yapılamadı	
Ö12	Suriye	Konuşamıyor	Konuşamıyor		

Çocukların yaptıkları resimler sanat eğitimi alan uzmanı olan iki uzmanın değerlendirmesine ve çocukların resimlerine ilişkin açıklamalarına dayalı olarak analiz edilmiş ve şu bulgulara ulaşılmıştır:

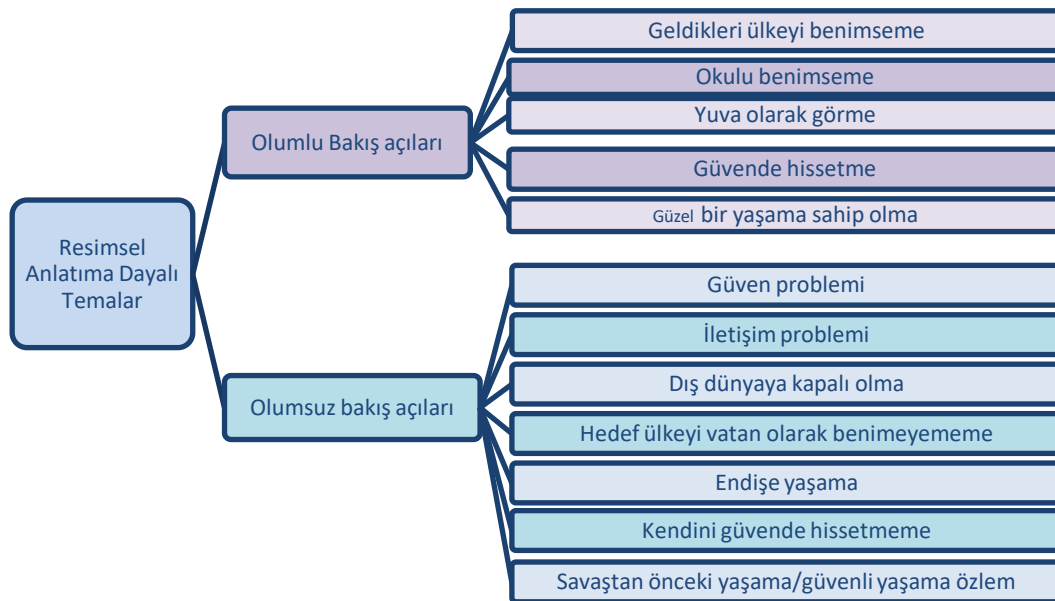
Şekil 2.

Çocuk Resimlerinin Karakteristik Özellikleri

Şekil 3.

Çocuk Resimlerinin Analizi

Bu analizlerin gerçekleştirilmesi sürecinde hem çocukların yaptıkları resimlerdeki unsurlar detaylı bir biçimde incelenmiş hem de yazılı anlatımlarına dayalı olarak kaynak bilgi ile karşılaştırma yapılmıştır. Bu çerçevede ilişkisel bir yapıya dayalı olarak resimlerin yorumlanmasına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır:

Resim 1.

Ö1-Tacikistan

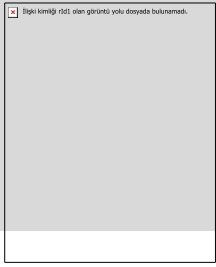
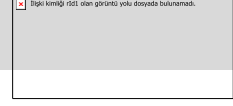

Resim 2.

Ö2-Suriye

Resim 1, Ö1 tarafından yapılmıştır. Ö1 "Babam Rusya'da iş yapıyordu. Tacikistan'da annem beni doğurdu, kardeşimi de doğurdu (Aslında ikisi de Türkiye doğumlu). Yengem de ağabeylerimi büyüttü. Ders yapıyorlardı. Sonra Türkiye'ye geldik. Resimde kardeşim (Mekselina), kardeşim (kuzenine kardeşim diyor, birlikte yaşıyorlar), babam, kendim, annem, babaannem (aynı evde yaşıyorlar). Yeşil bina evimiz (Bahçeli müstakil bir evde yaşıyorlar)" şeklinde anlatmaktadır. Resim genel olarak incelendiğinde evin bir yer çizgisi üzerinde olmaması ya da eve giden bir yol, bahçe ya da aile ile ev arası ilişkiyi gösteren bağlayıcı bir unsurun olmamasına dayalı olarak yorumlanabilir. Çizimde taban çizgisi çocuğun çevresinin bir parçası olduğuna dair ortaya çıkan farkındalığının bir göstergesidir; daha büyük ve ilişkisel dünyaya işaret eder (Öztabak, 2020; Yavuzer, 2000). Aile yapısında kendi anlatımına dayalı olarak çekirdek aileden ziyade akrabaları da içeren geniş bir aile yapısının olduğu kuzenini kardeş olarak ifade etmesine dayalı olarak söylenebilir. Bu durum daha çok çekirdek aile yapısını benimseyen hedef ülke kültür ve sosyal yaşam entegrasyonu sürecine ilişkin önemli bir veridir. Bu durum gelinen ülkenin sosyal uzantıları sürdürülürken hedef ülkenin sosyal yapısına entegrasyonda sınırlılık ve kapalılık olarak yorumlanabilir. Resimde aile yaşamını anlatması istendiğinde ailenin bir ferdi olarak kuzeni, babaannesi gibi geniş aile yapısı bireylerini de içerecek bir anlatımı kendi ile yapılan görüşmede de tercih ettiğini vurgulamıştır. Bu anlatıma dayalı olarak da aile algısının çekirdek aile yerine geniş aile kavramına gönderme yapacak şekilde yapılandığı söylenebilir. Vücut uzuvlarının eksik olması özellikle kulak yapılmaması aile içindeki olası iletişimsizliğe dayalı bir ortam ile ilişkili olabilir. Yavuzer'e (2000) göre ilkökul çağındaki bir çocuğun figür çizimlerinde gözler, burun, kulaklar gibi küçük vücut uzuvları ile baş, gövde, kollar ve bacaklar dahil olmak üzere ana parçaların olması beklenir. Halmatoy (2015)'a göre bir diğer nokta çocuk resimlerinde çizimlerin

gelişim dönemine uygun olmaması ya da 'çöp adam' olarak tanımlanabilecek bir düzeyde kalması iletişimde yaşanan zorluklarla ilişkilidir.

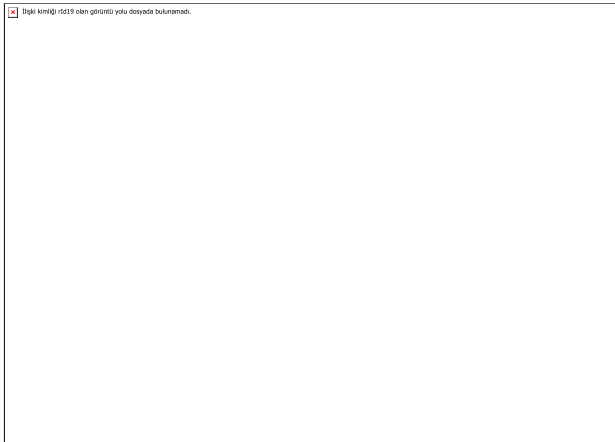
Evin sayfa içerisinde küçük olarak yapılmasının ev ya da yuva kavramının göç bağlamında değişken olması ile ilişkili olduğu söylenebilir. Çünkü ev hiyerarşik olarak dolayısı ile önem olarak da geri plandadır. Bu durum ev, yuva ya da vatan olarak geldikleri ülkenin benimsenmemesi ile ilgili olabilir.

Resim 2 ise Ö2 tarafından yapılmıştır. Ö2 "Anneme çiçeğin ne kadar güzel olduğunu gösteriyorum. Evimizin yanındayız. Burası Türkiye. Türkiye'de çok güzel çiçekler var. Annem Türkiye'yi gösteriyor ve çok güzelmiş diyor. Isparta çok güzelmiş Suriye'ye gitmek istemiyorum, burada kalmak istiyorum" cümleleri ile resmini anlatmıştır. Resimde aile yapısı içinde yalnızca anne ve çocuk yani kendisi yer almaktadır. Bu durum aile kavramına dayalı parçalanmaya gönderme yapıyor olabilir. Yavuzer (2000)

9-12 yaş arası çocukların daha gerçekçi ve daha detaylı çizimleri gerektiği vurgusu ile var olan durumu betimleme sürecine vurgu yapar. Yani bu yaş grubu çocuklarından aile kavramına ilişkin resim yapması istendiğinde aile fertlerini eksiksiz olarak çizmesi beklenir. Bu nedenle bu resimden özellikle göç sürecinde ailelerin parçalanmasına dayalı bir sonuç çıkarılabilir. Ancak annesi ile Türkiye'de güvende olduğuna ilişkin bir anlatım da dikkati çeker. Ö2'nin resminde ev hiyerarşik olarak öne çıkmaktadır. İçinde yaşadıkları ülkeyi sevmeleri, benimsemeleri, ev ve yuva olarak görmeleri ile ilişkili olarak evin daha büyük olması söz konusudur. Ayrıca evin ve figürlerin yanında kelebek, çiçek gibi figürlerin yer alması da yine buldukları yeri sevmeleri ve benimsemelerine yönelik bir yansımadır. Öğrencinin ifadesinde Suriye'ye dönmek istemediğini vurgulaması resimdeki anne ve çocuğun Türkiye'de kurduğu kendilerince güzel olan yaşama ilişkin göstergelerle uyumaktadır.

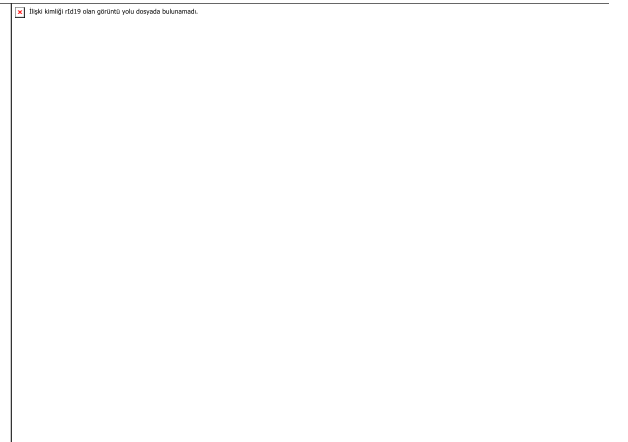
Resim 3.

Ö3-Suriye

Resim 4.

Ö4-Suriye

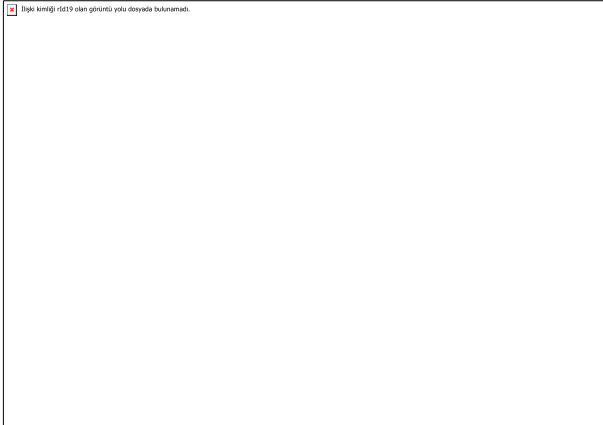
Ö3 tarafından yapılan Resim 3'te öne çıkan ve güvenilir mesajı veren kocaman bir ev dikkati çeker. Bu ev o kadar güvenilirdir ki içinde çiçekler yani mutluluğun göstergesi olan simgesel ifadeler vardır. Öğrenciden resmini anlatması istendiğinde "Mahallede

Suriyeli arkadaşlarımla oynuyorum. Burası Suriye. Kevser, kendim, Duha, kardeşim Fatma. Suriye’de askerlere ayran götürüyorlar. Askerler savaşta bizi koruyorlarmış. Biz gidince onların köpekleri bizi kovalıyor. Askerler köpekleri durduruyor.” Demektedir. Bu resimde çizdiği evin Suriye’de olması daha önceki yaşamlarına yönelik özlemleri ile ilişkilidir. Suriye’ye ilişkin vatan, ev, yurt kavramının öne çıktığı geldiği ülkeyi o noktada benimseyemediği söylenebilir. Kimi araştırmalar savaş, sevdiklerini kaybetme, şiddet gibi olumsuz etki yaratan deneyimlerin tanımlanmasında yansıtıcı bir teknik olarak çizimin öne çıktığını vurgular; görsel anlatıma dayalı bu veriler çocukların içinde bulunduğu durumu tanımlamamıza ve anlamamıza yardımcı olur (Öztabak, 2020; Rutter, 2003). Resimsel anlatımlarına dayalı yazılı ifadesinde yine geldikleri ülke odaklı savaş ortamının altını çizen asker, askerlerin onları koruması, köpeklerin onları kovalaması gibi kavramlar zihinsel olarak o süreçte yaşadıkları zorlukları net biçimde ortaya koymaktadır. Ö3’ün aile bireylerinde de dil problemi yer almakta ve buna dayalı iletişim sorunundan kaynaklanan bir içe kapanıklık, güven sorunu ve Suriye’deki eski yaşama özlem öne çıkıyor olabilir. Bu durum elbette ki öğrencilerin geldikleri ülkeyi benimseme ve uyum süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Ö4 tarafından yapılan Resim 4’te koyu bulutlar ve bulutların altında aile bireyleri dikkati çeker. Bu renk bir koyuluk yani bulutların çok olması ve sayfayı bir baştan bir başa kaplaması endişe durumuna vurgu yapabilir. Bir de resimde aile bireylerini *“Ben, Fatma, Bahar, ablam emine, annem, babam, erkek kardeşim Faysal, erkek kardeşim M. Burası Türkiye”* cinsiyete göre sıralamıştır. Bu durum aile bireylerinin bakış açısının ve geldikleri kültürdeki aile yapısının uzantısı olarak değerlendirilebilir. Ayrıca resimde dikkat çeken bir diğer unsur anne figürünün baba figürüne göre hiyerarşik olarak daha büyük ve daha önde olmasıdır. Yine aile yapısı içinde ekonomik nedenlerle babanın dışarıda, başka şehirlerde ya da aileden ayrı olması kopuk olması ile bir durumun yansımaları olarak yorumlanabilir. Çocukların ifadelerinde genellikle anne figürü daha öne çıkmakta ve anne ile kurulan bir dünyadan bahsetmektedirler. Yine Ö4’ün vurguladığı burası Türkiye söylemi geldikleri ülkede her aile bireyinin tam olarak var olmasına dayalı ve gelecekte de bu şekilde olmasına yönelik bir beklenti olarak düşünülebilir.

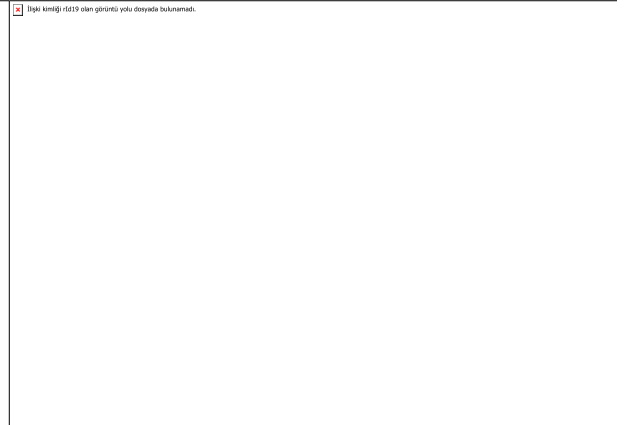
Resim 5.

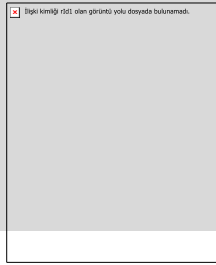
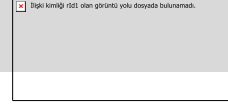
Ö5-Afganistan

Resim 6.

Ö6-Afganistan

Ö5 Resim 5'e ilişkin *"Babam annem ve kendim (Resmin sol tarafında), kardeşim ve Esmâ (Resmin sağ tarafında)"* demektedir. Bu resimde okul ve Türk bayrağı öne çıkmaktadır. Bayraklar kişinin aidiyet duygusunu sembolize eder (Öztabak, 2020). Okulun büyük olması öğrenci için önemine vurgu yapmaktadır. Ancak okul binasında kapı olmaması ve siyah renkle boyanması olası bir iletişim problemine gönderme yapıyor olabilir. Vender'e (2007) göre çizimlerde gri, koyu kahverengi ve siyahın sık kullanılması bir iletişim problemine, içe kapalılığa, kötü ve çirkin olaylara vurgu yapmaktadır. Resmin öğrenci için güvenli tarafı olan sol kısmında anne baba ve çocuğun kendisi yer almaktadır. Güneş o taraftadır. Bir anlamda geçmişte anne baba ve çocuğun olası güvenli yaşamına ilişkin özlem olarak ifade edilebilir. Güneşli hava, açık renkli bulutlar ve kuşlar mutluluğu ve yaşama sevincini temsil eder (Savaş, 2014).

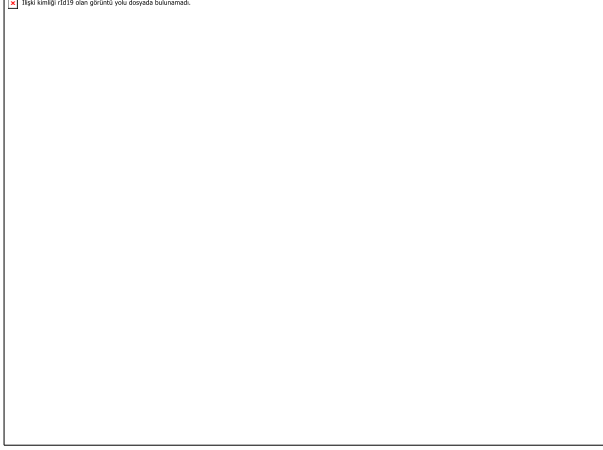
Maagero ve Sunde (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, çocuklardan "mutluluk" ve "korku"nun anlamlarını çizim yoluyla anlatmaları istenmiştir ve bulgulara göre tüm çocuklar çiçekler, buket, parlak bir güneş, aile ve arkadaşlar için "mutluluk" olduğunu belirtmişlerdir. Sağ tarafta ise kendinden küçük olan kardeşler yer almaktadır. Büyük olan ya da yaşça yakın olan kardeşini "Kardeşim" olarak ifade ederken bebek olan kardeşini "Esmâ" olarak ayırmaktadır. Muhtemelen sonradan doğan bu kardeşin aile yapısı içerisindeki değişimlere yol açması kardeşini bu şekilde tanımlaması ile ilişkili olabilir.

Ö6 Afgan asıllı İran doğumlu bir annenin çocuğu ve Afganistan'dan önce İran'a göç etmişler ve daha sonra Türkiye'ye gelmişlerdir. Annenin ifadelerinde Türkiye'nin İran'dan daha iyi olduğu ve burada daha mutlu oldukları vurgusu vardır. Ö6 resmini *"Fatmanur, Cemre, ben, öğretmenim. Okulda tenfüste hep beraber oyun oynuyoruz. Zil çalınca içeri giriyoruz. Okuma-yazma çalışıyoruz. Okulda bayrakla beraber gökyüzüne bakıyoruz"* sözleri ile anlatmıştı. Türk bayrağına hem gorsel ifadede hem de yazılı anlatımında yer vermesi buldukları ülkeyi benimsemeleri ile doğru orantılıdır. Resimde okul yine oldukça büyüktür ve hiyerarşik olarak önem taşımaktadır. Öğrenci açısından öğretmen ve arkadaşları önemli figürlerdir. Resimde yine çiçekler, kelebekler ve canlı renklerin kullanılması geldiği ülke ile kurduğu mutlu bağa ilişkin örnektir. Okul sorumluluğunu yerine getirmek, öğrencinin yazılı anlatımında *"okuma-yazma çalışmak"* söylemi ile öne çıkmaktadır. Bu durum yine aile bireylerinin Türkçe konuşabiliyor olması ve bu duruma önem vermesi ile ilişkili olabilir.

Ayrıca Afganistan kökenli iki öğrencinin resimlerindeki Türk bayrağı, hem okulu benimsemelerine dayalı hem de Türkiye'yi güvenli bir yer görmelerine dayalı olarak güçlü birer semboldür.

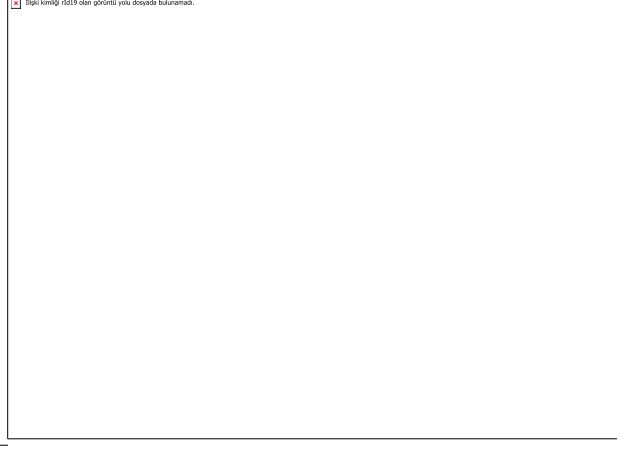
Resim 7.

Ö7-Afganistan

Resim 8.

Ö8-Nijerya Etiyopya

Ö7 resminde yalnızca kendisini çizmiştir ve resmine ilişkin "Resimdeki benim. Burası Türkiye" demiştir. Resimde kendisini çizerken vücut uzuvlarına yer vermemiştir. Örneğin kulakları çizmemiştir. Bu durum çevresinde maruz kaldığı iletişim kopukluğuna ya da gerginliğe gönderme yapıyor olabilir. Ayrıca ayaklarının olmaması çocuğun kendisini güvende hissetmemesi ile ilgili bir durum olabilir. Ö7'nin aile bireylerinin Türkçe konuşamıyor olması ve kendisi aracılığı ile iletişim kurmaları çocuğun endişesini daha çok artırıyor olabilir. Çünkü ebeveynlerin temel düzeyde rehberlik rolü dil sorunu nedeni ile sekteye uğramaktadır.

Baba Nijerya anne Etiyopya göçmeni olan Ö8 resmi için "Burası Isparta, arkadaşlarımla dışarı çıktım oynadım. Sonra da evde oynadım. Tekrar dışarı çıkıp arkadaşlarımla oynadım" demektedir. Resimde evin büyük olması, kapısının olması, çok fazla çocuğun olması öğrencinin daha dışa dönük bir yapı çizdiğini gösteren etmenlerdir. Ayrıca Ö8 açısından dikkat çekici bir nokta hem kendisinin hem de aile bireylerinin Türkçe konuşabiliyor olmasıdır. Bu durum çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerine, uyum sürecinde daha dışa dönük bir yapı ortaya koymalarına yardımcı olmaktadır.

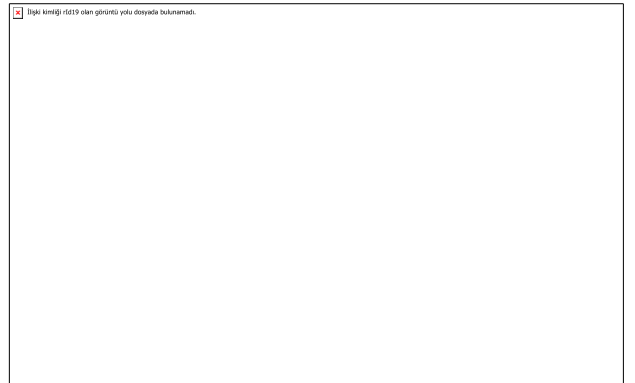
Resim 9.

Ö9-Afganistan

Resim 10.

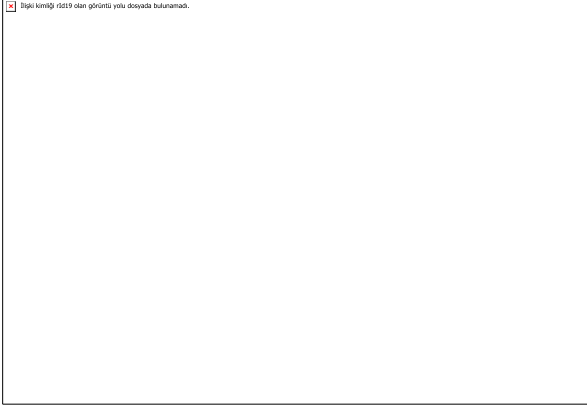
Ö10-Afganistan

Ö9 kodlu öğrenci Resim 9'u çizmiştir. Resimde anne figürüne yer verilmemiştir. Çünkü resmine ilişkin çizdiklerini "Güneş ben, kardeşim ve babam" olarak ifade etmektedir. Resimde baba ve çocukların uzuvlarının olmaması yine yaşadıkları güven problemlerini çocuğun gözünden açığa çıkarmaktadır.

Resim 9.

Ö9-Afganistan

Resim 10.

Ö10-Afganistan

Ö10, Ö11 ve Ö12 ise Türkçe bilmedikleri için öğretmenlerinin onlardan yaşamlarını anlatan resim yapmalarını istediğini anlayamamışlar ve sorulara yanıt verememişlerdir. Bu öğrencilerin velilerinin de Türkçe konuşamıyor olmaları iletişim probleminin temelini oluşturmaktadır. Ailede en az bir yetişkinin Türkçe konuşabiliyor olması çocukları uyum sürecinde olumlu yönde etkilemektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada çeşitli nedenlerle Türkiye'ye sığınmak zorunda kalan ailelerin uyum süreçleri, yaşam biçimleri katılımcı gözlemcinin görev yaptığı okuldaki öğrenci velilerinin katılımıyla incelenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcılar göç nedenlerini ilk olarak kendi ülkelerinde savaş olmasına, sonrasında ise eğitim olanaklarının yetersiz oluşuna ve biraz da ekonomik durumlara bağlamışlardır. Savaş gibi siyasal nedenler ve eğitim ile ekonomik olanaksızlıkların insanları göçe zorladığı bilinmektedir (Aksoy, 2012).

Çeşitli nedenlerle göç sürecine giren sığınmacılar başka bir ülke üzerinden Türkiye'ye girebilmektedir. Suriye, İran, Irak gibi ülkelere göç eden sığınmacılar doğrudan Türkiye'ye giriş yapmakta iken, Tacikistan ve özellikle Afganistan gibi ülkelere göç edenler genellikle başka bir ülkede bir süre yaşamını sürdürdükten sonra Türkiye'ye giriş yaptıklarını belirtmişlerdir. Göç ettikleri ilk ülkede kalıcı olmamalarının nedenini ise bu ülkelerdeki ekonomik zorlanmalara, sosyal dışlanmaya ve eğitim alanında hizmet alamamaya bağlamışlardır.

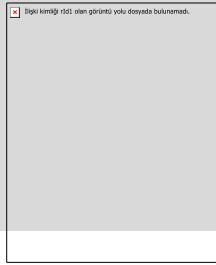
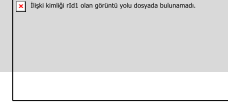
Sığınmacıların Türk insanına ilişkin algıları da değişkenlik göstermekle birlikte genellikle olumlu yöndedir. Bazı Türkler onlarla empati kurmakta ve onları mağdur, zor durumda gördüklerinden yardım eli uzatmaktadırlar. Bazı Türkler ise rahatsız edici bir davranış göstermemekle birlikte sığınmacıların varlıklarından duydukları rahatsızlığı dile getirmektedirler.

Sığınmacılar Türkiye'ye geldikleri ilk günlerde yaşadıkları sorunları ev ve ev eşyası edinememe, parasal sıkıntılar, dil bilmemek ve tercüman olarak yardım aldıkları kişilerin de yanlış bilgilendirmesi olarak belirtmişlerdir. Şu anda ise ev ve eşya sorunlarını, maddi sorunları belli bir oranda çözdüklerini ancak sigorta ve vatandaşlık gibi haklarının olmaması nedeniyle karamsarlık ve zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Burdur özellikle maddi kaynaklı ve dil odaklı problemler bir çok araştırmada da benzer şekilde ortaya çıkmıştır (Sirin ve Aber, 2018; Levent & Çayak, 2017; Balkar, Şahin & Babahan, 2016; Sakız; 2016; Akşit, Bozok & Bozok, 2015).

Isparta ilinde gerçekleştirilen bu araştırmadaki sığınmacılar belli başlı kaynaklardan geçimlerini sağlamaktadırlar. Kadınlar mevsimlik elma, gül işçiliği, temizlik, terzi gibi işler yapmaktayken, erkekler ise inşaat sektöründe çalışmaktadırlar. Çalışan anneler Türk toplumu ile daha iyi bütünleşme göstermiş ve Türkçeyi büyük oranda öğrenmişlerdir. Çalışan annelerin çocukları, belki de bu bütünleşmenin sonucu olarak Türkçeyi daha iyi bilmektedirler ve okul başarıları daha yüksektir. Sınıflarındaki arkadaşlarıyla sosyal ilişkileri daha kuvvetlidir. Arkadaşlarıyla daha uyumlu ve daha mutlu oldukları söylenebilir.

Katılımcıların her biri Türkiye'deki eğitimden çok memnun olduklarını belirtmişlerdir. Kendi ülkelerinde çocuklarını okula gönderemediklerini (Afganistan); kendi ülkelerinde öğretmenlerin çocuklara çok sert ve soğuk davrandıklarını (Suriye); geçiş ülkesi olarak sığındıkları ülkede çocukların okula kaydedilmediğini; büyük paralar karşılığında kaydedildiğini belirtmişlerdir (İran). Oysa ki bu okul, Türk eğitim standartlarının oldukça altında kalmış bir okuldur. Bu nedenle Türk öğretmenler bu okulda çalışmayı tercih etmemekte, pek çok Türk ailenin çocuğunu başka okullara kaydettirmenin yollarını aramaktadır.

Sığınmacı velilere yaşadıkları sorunlara çözüm üretmeleri istendiğinde ilginç bir şekilde hiçbir öneri sunamamış, sorunlarını anlatmaya devam etmişlerdir. Dil bilmeyen veliler en azından dil öğrenebilecekleri bir dil kursu açılmasını bile önermemişlerdir. Herhangi alanda eğitim alıp bir alanda istihdam edilmek gibi bir talepte bulunmamışlardır. Yalnızca parasızlık gibi konularda sıkıntı yaşadıklarını belirtip sorunlarını anlatmaya devam etmişlerdir. Sığınmacıların geldikleri ülkede yaşadıkları sorunlar, uyum sürecindeki problemler, hedef ülke vatandaşlarına ilişkin algı, dil problemi, ekonomik kaynaklı sorunlarına dayalı bulgular farklı araştırmalar ile de örtüşür niteliktedir (Yanık Özger ve Akansel, 2019; Güneş-Aslan ve Güngör, 2019; Yıldırım alp ve diğ., 2017; Çetin, 2016; Akdeniz, 2014). Türkiye'ye göç eden sığınmacı ailelerin araştırmacıların gözlem sürecine dayalı olarak eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklı okuma yazma öğrenmek, dil öğrenmek, beceri edinmek gibi gereksinimleri olduğu çok nettir.

Ancak bu bağlamda kendilerini geliştirebilecek beklentiler içinde olmaları oldukça dikkat çekicidir.

Araştırma kapsamında sığınmacı öğrencilerin yaşamlarını yansıtan resim yapmaları istendiğinde öne çıkan noktalar; aile kavramındaki karmaşa, aile içi gerginlik ve şiddet durumları, anne ve baba rollarindeki sıra dışı durumlar, kültürel farklılıkların yarattığı sorunlar, ev ve yuva kavramına ilişkin belirsizlik, uyumdan ziyade içe kapanık bir yapıyı tercih etme olarak sıralanabilir. Bu noktalara dayalı uyum sürecindeki temel problemler öğrencilerin kendilerini ifade süreçlerine dayalı olarak geldikleri ülkeyi, okulu, toplumu ya da ortamı benimseyememe, güvende hissetmeme, iletişim kurmada sorun yaşama, endişe yaşama şeklinde yapılanmaktadır. Söz konusu görsel analize dayalı bulgular kimi nicel ve nitel araştırmalarla uyuşan yapılar ortaya koymaktadır (Özen ve Cerit, 2018; Yıldırım ve diğ., 2017; Karasu, 2016). Özellikle Güneş-Aslan ve Güngör (2019) tarafından yapılan araştırmanın ev içi şiddet, aile ilişkileri, endişeli olmak, dış dünyaya kapalı olmak ve güvende hissetmemek çerçevesinde ortaya koyduğu sonuçlar söz konusu bulgularla uyumaktadır.

Bu araştırmanın sınırlılığı, kadınlarla yapılmış olmasıdır. Sığınmacı erkekler, Türk halkı ile daha içli dışlı olmaktadır, iş hayatında Türklerle daha çok deneyim yaşamaktadır. Kadınlardan çalışanlar Türkçe'yi öğrenme konusunda yol almaktadır. Çalışan sığınmacı kadınların çocukları okulda daha başarılı olmaktadır. Çalışmayan kadınlar dil öğrenemedi, daha kapalı bir şekilde hayatını sürdürmektedir.

Göç eden topluluklar açısından genellikle dışa açılım ya da hedef kültüre yaklaşmak ya da o kültürün niteliklerini benimsemek öncelikler arasında öne çıkmamaktadır. Ancak hedef ülke Türkiye açısından karşılaşılan kitlesel bir göç söz konusu ve bu süreçte Türkçe konuşmak ya da iletişim kurmaya çaba göstermek ve Türkiye ya da Anadolu kültürüne dayalı beklentiler içerisinde olmak uyum açısından en belirleyici noktadır. Bir başka deyişle sistemsal olarak entegrasyon sağlanmış görünse dahi bu sosyal uyumun oluşması anlamına gelmiyor. Elbette bu süreçte Türkiye'nin karşı karşıya olduğu düzensiz göç süreci de önemli etmendir. Bu süreçte Türkiye'nin kendi göç politikasına dayalı olarak karşılıklı uyum sürecinde hedef ülke ve kaynak ülke kültürleri adına karşılıklı farkındalık oluşturmak odaklı göç eden toplulukların yaşadıkları süreci yansıtan toplumsal farkındalık ve kamusal alan pedagojisi odaklı sosyal etkileşimler yapılandırmak önem taşımaktadır. Çünkü karşılıklı entegrasyonda ev sahibi ülkenin yaklaşımı temel belirleyicidir. Bu farkındalık sürecinin göç eden topluluklar adına da oluşturulması gerekmektedir. Örneğin iş gücüne ilişkin hukuki düzenlemeler çerçevesindeki haklar, eğitim sürecine uyum için öne çıkan hak ve sorumluluklar, kadın odaklı uyumu benimseyen yaklaşımlardan bahsedilebilir. Özellikle kadın odaklı uyumu benimseyen yaklaşımlar çerçevesinde göçmen kadınların iş yaşamına dahil olması öne çıkmaktadır. Çünkü iş yaşamına dahil olan göçmen kadınlar dil öğrenmekte, sosyal uyumu daha çok benimsemekte, sosyal uyumu aile yaşamına da entegre etmeye çalışmakta ve çocuklarının eğitimi sürecinde okul-aile işbirliğine daha çok katılım gösterebilmektedir.

Uyum sürecinde bütüncü bir bakış açısı ile eğitsel, akademik, davranışsal ve psikolojik uyuma odaklanmak gereği doğmaktadır. Bu çerçevede de sosyal bütünleşme, sivil toplum örgütlenmesi, ortak kimlik duygusunun oluşturulması, ortak etik-ahlak-norm bakış açısının oluşması gerekir. Çünkü uyum sürecinde göç eden topluluklar içinde yeni kuşak ile birlikte yeni uyum sorunlarının da karşımıza çıkması olası görünmektedir. Yeni kuşakta daha fazla hak talep etme, yasal bağlamda haklarına karşılık bulabilme, beklentilerin daha yüksek olması gibi sıralanabilecek boyutlar söz konusudur. Bu süreçte anaakım kültüre ilişkin farkındalık, kültürel etkileşim, kültüre duyarlı eğitim için eylemsel ve çözüm odaklı yaklaşımlara gereksinim vardır. Bu yaklaşımlar çerçevesinde özellikle eğitim boyutunda MEB kapsamında öğretmenlerin aldıkları hizmetiçi eğitimin niteliği artırılmalıdır. Bu çerçevede öğretmenlerin iletişim ve dil odaklı problemlerde nasıl yaklaşım sergileyecekleri, sınıf içinde göçmen çocuklar açısından nasıl bir sınıf yönetimi süreci yapılandıracakları, eğitim sürecinin niteliğinin yine göçmen çocuklar açısından nasıl iyileştirilebilecekleri, sosyal entegrasyona direnç gösterme noktasında bu direncin nasıl yumuşatılıp kırılabileceği, okul-aile işbirliğinin nasıl yapılandırılacağı gibi çok yönlü yeterlikleri kaçınılmaz bir gerekliliktir. Bu süreçte elbette eğitim odaklı psikolojik destek ve rehberlik çalışmaları da önem taşımaktadır.

Ayrıca göçmenlerin kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak toplum açısından önemli olan çıkış noktaları yakalamak olası olabilir. Bu süreçte kültürel yakınlığa zemin hazırlayabilecek değerler, inanç, yaşam biçimi gibi ilişkiler göç eden toplulukların entegre olmaya çalıştıkları toplum açısından önemli görünmektedir.

Hedef ülke Türkiye açısından sosyolojik engel ve önyargılar noktasında ise sosyal yaşamın gerektirdiği uyum sürecinin göç eden topluluklar tarafından öncelikli olarak benimsenmesi bir gerekliliktir.

Türkiye açısından göç eden topluluğun göç edilen ülke ile sosyal yaşam, politika, ekonomi, kültüre dayalı iletişim yapılandırması önemli çıkış noktasıdır. Bu yapılanma içinde kendi kültürlerine ilişkin bir koruma ama geldikleri kültüre ilişkin de uyum yer alır. Böylece karşılıklı etkileşime dayalı kültürel üretim ve yayılım söz konusu olabilir. Ortak kültürel dönüşüm ise yerel toplum ile göç eden toplulukların bütünleşmesine zemin hazırlar. Böylece geldikleri kültür zenginleşerek kültürel uyuma dönüşür. Ayrıca nicelik açısından büyük bir topluluğu içeren göçmenlerin eğitim düzeyinin nitelikli hale getirilmesi ile, mesleki becerilerinin artırılması ile, kentsel yaşama ilişkin dönüşümlerinin olanaklı hale getirilmesi ile, dile daha çok hakim olmaları ile Türk toplumuna katkıda bulunmaları olanaklı hale gelebilir. Yani hem etnik kimliklerini kaybetmeden kendi kültürel zenginliklerini koruyarak hem de geldikleri ülkeye uyuma direnç göstermeden yerel kültüre ait değerleri benimseyerek dönüşüme uyum sağlamaları gerekmektedir.

Ülkemize geçici olarak gelen sığınmacı aileler şu an ülkemize yerleşmiş durumdadırlar. Geldikleri ülkelerin koşulları nedeniyle geri dönmek onlar için imkansızdır. Pek çoğu Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmek istemekte, çok azı Avrupa'ya göçmek istemektedir. Bu koşullarda aynı toprakları, okulları paylaştığımız bu ailelerin durumu bizi doğrudan ilgilendirmektedir. Bu ailelerin eğitim seviyesinin düşük olduğu, kendi dillerinde bile yeterince eğitim almadıkları açıktır. Bu nedenle bu ailelerin sorunları ve çocuklarının

eğitimi bizi doğrudan ilgilendirmektedir. Bu konuda yapılacak araştırmalara ve hem devlet hem de STK'lar aracılığı ile atılacak adımlara yoğun bir gereksinim duyulmaktadır.

Etik Kurul Onayı: Bu araştırma için araştırmacılar tarafından okul yöneticisinden izin alınmış ve bu çerçevedeki protokoller yerine getirilmiştir.

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış hakem değerlendirmesi yapılmıştır.

Yazarların Katkısı: Fikir –Tüm yazarlar; Tasarım –S.D.E; Alanyazın Taraması – Tüm yazarlar.; Verilerin Toplanması ve İşlenmesi –Tüm yazarlar; Verilerin Analizi ve Yorumu – Tüm yazarlar; Eleştirel Değerlendirme –S.D.E.

ıkar atışması: Yazarlar herhangi bir çıkar atışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Açıklama: Yazarlar bu çalışmanın herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

- AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar 2013 Saha Araştırması Sonuçları, Akdeniz, E. (2014). *Suriye savaşının gölgesinde mülteci işçiler*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Akşit, G., Bozok, M., & Bozok, N. (2015). Zorunlu göç, sorunlu karşılaşmalar: Hisar köyü, Nevşehir'deki Suriyeli göçmenler örneği. *Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 92-116.
- Alkurt, A. (2016). *A Comparative policy analysis of Syrian refugee education: Turkey and Lebanon. Is it likely to design a standardised education for all?* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sabancı Üniversitesi: İstanbul.
- Balkar, B., Şahin, S. & Babahan, N. I. (2016). Geçici eğitim merkezlerinde görev yapan Suriyeli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 12(6), 1290-1310.
- Birleşmiş Milletler Göç Kurumu, <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>
- Creswell, J. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni.5. Baskı. Siyasal Kitabevi: Ankara Çev. Ed.: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir.
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımları ve entegrasyon: Adana-Mersin örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 1001-1016. DOI: 10.21547/jss.265320.
- Güneş-Aslan, G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1602-1632. DOI:10.26466/opus.558512
- IOM Dünya Göç Verileri, 2020, https://migrationdataportal.org/?i=stock_abs_&t=2019
- IOM Türkiye Göç Verileri, 2020, https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2019&cm49=792
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014, 22 Ekim). Resmi Gazete Sayı (29153). Erişim adresi: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/mevzuat/Gecici-Koruma.pdf>
- Erdoğan, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması, *Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi Yayınları*, <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGO-RAPOR-TurkiyedekiSuriyeliler.pdf> (15 Nisan, 20121).
- Halmatov, S. (2015). *Cocuk resimlerinin analizi ve psikolojik resim testleri: Cocuklar ve yetişkinler için*, Pegem Yayınları.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany: State University of New York Press.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların kentle uyum sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 995-1014.
- Kaya, R. (2018). Türkiye'deki post-Sovyet göçmenlerin kültürel uyum sürecinde medya kullanımının yansımaları (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- LeCompte, M. D., & Schensul, J. J. (1999). *Designing and conducting ethnographic research* (Ethnographer's toolkit, Vol. 1). Walnut Creek, CA: AltaMira.
- Levent, F., & Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitimine yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (27), 21-46.

- Maagero, E., & Sunde, T. (2016). What makes me happy, and what makes me scared? An analysis of drawings made by Norwegian and Palestinian children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24(2), 287-304.
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*, Cambridge: Polity.
- Merriam, S. B. (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*, S. Turan (Çev.), Nobel Yayıncılık.
- Özen, H. ve Cerit, C. (2018). Savaş nedeniyle Türkiye'ye göç ederek insani yardım kuruluşunda çalışan Suriyeli mültecilerde travma sonrası stres bozukluğu ve ilişkili etmenler. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (3), 70-73.
- Öztabak, M. U. (2020). Refugee children's drawings: reflections of migration and war. *International Journal of Educational Methodology*, 6(2), 481-495.
<https://doi.org/10.12973/ijem.6.2.481>
- Parlak, B. ve Şahin, A. U. (2015). Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi, *Tesam Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy*, 2 (2), 65-79.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Rutter, J. (2006). *Refugee children in the UK*. Open University Press.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme çabası. *Göç Dergisi*. 3 (1), 65-81.
- Sağlam, H. İ. ve Kanbur, N.İ. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Savaş, I. (2014). *Çocuk resmi ve bilinçaltı*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi
- Sirin, S. R., & Aber, J. L. (2018). Increasing understanding for Syrian refugee children with empirical evidence. *Vulnerable Children and Youth Studies*.13 (1), 1-6.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 367-392.
- UNHCR (2015). Global Trends forced Displacement, in 2015, The UN Refugee Agency. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/576408cd7.pdf>
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yanık Özger, B. ve Akansel, A. (2019). Okul öncesi sınıfındaki suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta biz de varız! *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi- Journal of Qualitative Research in Education*, 7(3), 942-966. doi: 10.14689/issn.2148-624.1.7c.3s.3m
- Yavuzer, H. (2000). *Resimleriyle çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E., & İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi*, 19(2).

Yazarlar

Suzan Duygu BEDİR ERİSTİ

Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde Sanat Eğitimi Profesörüdür. Araştırma alanları Görsel Araştırma Yöntemleri, Dijital Görsel Kültür ve Görsel Pedagoji, Sanata Temelli Araştırma, A/r/tografi üzerine odaklanmaktadır.

Rukiye BALTACI

Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı doktora öğrencisidir. Araştırmaları bireyselleştirilmiş eğitim program ve üstün yetenekli öğrenciler üzerine odaklanmaktadır.

İletişim

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

E-mail: sdbedir@anadolu.edu.tr

Osmangazi Üniversitesi

E-mail: rukiyebaltaci85@gmail.com